

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Zdravotně sociální fakulta

Specifika ve vzdělávání generace 50 plus na Českobudějovicku

Bakalářská práce

Jméno autora: Simona Žigová

Jméno vedoucího práce: doc. MUDr. Vladimír Vurm, CSc.

Datum odevzdání práce: 11. 5. 2009

2009

Abstrakt

Vzdělávání generace 50 plus je stále na začátku svého vývoje v naší společnosti. Význam a následná realizace nejvhodnějším forem a metod celoživotního vzdělávání jsou nejen pro generaci 50 plus velmi důležitým faktorem, ovlivňujícím kvalitu života jedince. Celoživotní učení a vzdělávání dospělých patří dnes mezi aktuální priority Evropské unie, jež by měli pomoci vytvořit a zavést moderní systémy a koordinované přístupy ve sférah výchovy a vzdělávání dospělých i u nás. Možnosti učit se by měly být pro každého jednotlivce stejné bez ohledu na věk. Ve všech obdobích života člověka, by měl být kladen důraz na jeho seberealizaci a tak následný osobní rozvoj ve společnosti. Vzdělávání a výchova by se měly stát hlavními prostředky pro formování a budování osobního rozvoje jedince.

K programům celoživotního vzdělávání bezpochyby patří i Univerzita třetího věku. Pro generaci 50 plus byla forma tohoto vzdělávání do České republiky zavedena již v roce 1986 a to na Univerzitě třetího věku při univerzitě Palackého v Olomouci. Následovalo mnoho dalších univerzit a také dnešní zájem ze strany veřejnosti o vzdělávání tohoto typu neustále roste.

Na druhé straně patří dnešní generace 50 plus na trhu práce do skupin dlouhodobě nezaměstnaných. Patří sem především osoby s nízkou rekvalifikací, se zdravotním postižením, s osobními a sociálními handicapy atd. Většina těchto lidí měla za svůj život jen jedno zaměstnání, a tak neprožitá zkušenosti s jiným druhem práce a s tím spojeným defenzivním chováním přisuzují hlavně společnosti nikoliv svým schopnostem. Učení je bráno u generace 50 plus jako něco navíc, co už oni nemají zapotřebí.

Zaměstnavatelé požadují od svých zaměstnanců maximální výkon, což je u této generace s ohledem na pokles fyzických aktivit a s tím spojených zdravotních problémů nemožné. Zaměstnavatelé upřednostňují vlastní prestiž a dobré místo v očích společnosti, před životními zkušenostmi, věrností a důvěryhodností, kterou jim může generace 50 plus nabídnout. Jedním z cílů vlády je podpora zvyšování kvalifikace lidí ve vyšším věku. Ministerstvo práce a sociálních věcí připravuje vzdělávací a rekvalifikační kurzy, které by se měly týkat nezaměstnaných nad 50 let věku. V České

republice existuje řada společností, které se zabývají vzděláváním lidí a to nejen generace 50 plus.

Abstract - Specifics in education of 50 plus generation in the region around ČB

Within our society the education of the fifty plus generation seems to be still in its infancy. The significance and the subsequent implementation of the most appropriate forms and methods of lifelong education pose a very important factor affecting the quality of life of the individual not only for the fifty plus generation. Lifelong learning and education of adults are considered to be a top priority of the European Union. The structures of the European Union are expected to assist our country in the design and implementation of modern systems and co-ordinated approaches to the said spheres of learning and education of adults. Every individual citizen, irrespective of age, should get the chance to learn and develop both as a personality and as a member of society. Learning and education should become the main channels of forming and building the personal development of an individual.

The Third Age University concept undoubtedly belongs to lifelong learning programmes. This form of education for the fifty plus generation was introduced in our country already in 1986 as a part of the programmes offered by the Palacký University in Olomouc. Many further universities followed this example and the popularity of this type of education in the public has been steadily growing since.

On the other side, today's fifty plus generation presents an age group with very high numbers of the long-term unemployed. Unqualified people, people with impairments, personally and socially handicapped persons have been affected the most. The majority of the people mentioned above have had only one job in their lifetime. Due to their lack of broader job experience and related defensive behaviour they tend to blame the society and not their own lack of competence. Within this social group of the fifty plus generation learning is considered to be more a burden than a need.

Employers expect their employees to provide top performance. Due to their decreasing physical fitness and age related health problems, this generation is not able to meet the demands required by the labour market. Employers prefer looks and image, they tend not to appreciate life experience, loyalty and trustworthiness, values today's fifty plus generation can offer. One of the priorities of the government is to support professional qualification and re-qualification programmes for the older generation. The

Ministry of Labour and Social Affairs has been offering re-qualification and professional training courses specially designed for people over fifty. In the Czech Republic there are a number of companies operating in the field of the education of adults, and they are not focussed only on the fifty plus generation.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci na téma Specifika ve vzdělávání generace 50 plus na Českobudějovicku vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 11. 5. 2009

Simona Žigová

Poděkování

Ráda bych touto cestou vyjádřila své poděkování panu doc. MUDr. Vladimírovi Vurmovi, CSc. za jeho odborné vedení, čas, cenné rady a připomínky při zpracování mé bakalářské práce a také mojí rodině za trpělivost a toleranci během mého studia.

Obsah

Úvod	10
1. Současný stav	11
1.1 Současné trendy pohledu na vzdělávání	11
1.2 Charakteristika generace 50 plus	12
1.2.1 Příprava na stáří	12
1.2.2 Věk 50 plus	13
1.2.3 Společnost a stárnutí	14
1.3. Aktivní stárnutí a stáří	15
1.3.1 Vývoj jedince	15
1.3.2 Gerontologie	16
1.3.3 Stárnoucí generace – dopady ve společnosti	16
1.4. Kvalita života	20
1.4.1 Pojem kvalita života	20
1.4.2 Studium kvality života	20
1.5. U3V – Univerzita třetího věku	23
1.5.1 Historie ve světě a u nás	23
1.5.2 Charakteristika univerzity třetího věku	23
1.5.3 Programy U3V na Jihočeské univerzitě	24
1.5.4 Asociace univerzit třetího věku	25
1.5.5 Nejde jen o vzdělávání	25
1.6. Celoživotní vzdělávání	27
1.6.1 Etapy celoživotního učení	28
1.7. Nezaměstnanost	28
1.7.1 Rizikové skupiny	29
1.7.2 Generace 50 plus a trh práce	29
1.7.3 Česká společnost pro rozvoj lidských zdrojů	31
2. Cíl práce a hypotézy	32
2.1. Cíl práce	32

2.2. Hypotézy	32
3. Metodika	33
3.1. Metodický postup	33
3.2. Charakteristika výzkumného souboru	33
4. Výsledky	34
4.1. Vyhodnocení dotazníku	34
5. Diskuze	60
6. Závěr	65
7. Seznam použité literatury	67
8. Klíčová slova	72
9. Přílohy	73
9.1. Dotazník pro generaci 50 plus	

Úvod

Výběr mého vlastního tématu ovlivnila zejména ztráta zaměstnání mé matky, která patří do generace osob starších 50 let věku. Přesvědčila jsem se, že získat práci v tomto věku je velmi obtížné. Člověk tráví mnoho času nad internetovými stránkami, inzeráty v novinách, návštěvami na pracovním úřadě a mnoha dalšími věcmi spojenými s vyhledáváním nového zaměstnání, které jsou bohužel velmi často ukončeny negativním výsledkem. Jsem zcela přesvědčena o tom, že jsou tito lidé diskriminováni v naší společnosti na úkor svého věku. Zaměstnavatelé přihlížejí na věk a s ním si spojují řadu dalších faktorů, které by mohly narušit výkon člověka na pracovišti. Ať už je to zdravotní stav, pokles fyzické aktivity, nedostatečná rekvalifikace, nízké sebevědomí, horší adaptabilita na změnu a mnoho dalších, které výrazně ovlivňují příčiny nezaměstnanosti vztahující se ke generaci 50 plus. Na druhou stranu už ale nepřihlížejí k celé řadě výhod, které tato generace přináší. Jsou jimi bez pochyby životní zkušenosti, vyšší sociální inteligence, nadhled při řešení konfliktních situací, věrnost a loajálnost ze strany zaměstnanců.

Dalším důvodem výběru vlastního tématu bylo mé zaměstnání, které nespadá do sféry zdravotně sociální. Zvolila jsem tedy téma, které je dle mého mínění v současné době v naší společnosti velmi diskutovaným a během několika let se bude týkat nás všech. Ve své práci popisuji přínosy, ale také nedostatky generace 50 plus v oblastech zdravotních, sociálních a ekonomických, postavení těchto lidí na trhu práce, možnosti celoživotního učení a s ním spojené zlepšení kvality života těchto osob ve společnosti.

Věřím, že výsledky této práce pomohou alespoň částečně ke zlepšení postavení generace 50 plus.

1. Současný stav

1.1 Současné trendy pohledu na vzdělávání

Žijeme v době, která je poznamenána hlubokými demografickými změnami a převratnými transformacemi ve vědě, technologii a ekonomii. Tyto změny mají rozhodující vliv na životní styl a životní podmínky všech lidí. V podstatě ovlivňují a mění situaci v celé naší společnosti. Tato společnost vyžaduje od všech lidí bez rozdílu věku, pohlaví, vzdělání, sociální či profesní pozice, politické orientace - připravenost učit se a převzít společenskou a individuální odpovědnost. Tento prudký vývoj ovlivňující všechny životní sféry, vede k tomu, že vzdělání není již status či privilegium, ale je životní nutností, prostředkem k životu a ten kdo nemá dostatečné vzdělání, nemůže se již v tomto světě vyznat. **(19)**

Vzdělání patří mezi základní lidská práva, kterých může nejen generace 50 plus využít. Jednou z možností, která patří do nabízených aktivit ve stáří, jsou různé formy celoživotního vzdělávání. **(34)** Důležitost celoživotního vzdělávání však řada lidí podceňuje. Důvody jsou různé: finanční, časové, anebo pouhá pohodlnost. Přitom zvyšování kvalifikace a znalostí nových technologií zvyšují možnosti udržení se na trhu práce. Do dalšího vzdělávání se v Evropské unii zapojuje dnes již 42 procent populace ve věku od 25 do 64 let. V České republice je to pouhých 29 procent lidí. Tím naše republika zaostává nejen za rozvinutými západoevropskými zeměmi, ale i za většinou nových členských zemí. Podle průzkumu Národního observatoře zaměstnanosti a vzdělání jsou důvody neúčasti na dalším vzdělávání nejčastěji spojeny se slabou motivací lidí. Velká část české populace (33-40 %) uvádí, že jim další vzdělávání nepřinese žádný užitek. **(32)**

Aby lidé byli vůbec motivováni pro získávání nových znalostí, musí být zřejmé, že proces učení má bezprostředně smysl pro jejich vlastní život. Znamená to, že proces učení by měl být v souladu se soudobými trendy, měl by vycházet z autentických problémových situací a měl by tedy učícímu přinášet osobní uspokojení. Takovýto proces učení však vyžaduje podporu animujícího výukového prostředí, motivujících výukových materiálů a citlivého pedagogického vedení. To však na jedné straně

podporuje a na straně druhé ponechává co největší prostor k vlastnímu experimentování. **(19)**

V naší společnosti je zřejmé, že s přibývajícím věkem se bohužel spokojenost s vlastním vzděláváním zvyšuje. Starší ročníky mají ve srovnání s mladšími daleko nižší úroveň, bez základů pro aplikaci moderních technologií, jazykových dovedností atd. Na jedné straně tedy dochází ke zvyšování věku odchodu do důchodu a na straně druhé se při zrychlování technologického rozvoje zvyšují nároky na kvalitu pracovníků. Je naprosto zřejmé, že úroveň vzdělání významně ovlivňuje ekonomickou aktivitu starších lidí. Vysokou úroveň ekonomické aktivity ve skupině nad 50 let věku si udržují pouze vysokoškoláci. Méně kvalifikované osoby jsou v tomto věku z trhu práce vytlačovány. A proto pokud chceme být jedničkou na trhu práce i po 50 letech věku, měli bychom se neustále vzdělávat.

1.2 Charakteristika generace 50 plus

1.2.1 Příprava na stáří

Řada odborníků upozorňuje na přípravu lidí na stáří a stárnutí, která by se měla stát široce pojatým celoživotním programem. Život každého člověka je multifaktoriální záležitostí se spoustou variant. Každý by si měl tedy uvědomit, že je sám odpovědný za své stáří: jak kdo žil, takové má stáří. **(1)** Představa, že s nástupem stáří si konečně člověk odpočine a nebude muset nic dělat je mylná. Zabraňuje pouze jednotlivci vytvořit si představu, jak bude svůj život skutečně žít. S nástupem do starobního důchodu je spojena celá řada změn, které si člověk během života vůbec neuvědomuje. V první řadě je to nedostatek sociálních kontaktů, což lidem začne chybět obvykle jako první. Dále sem bez pochyby patří snížení fyzické aktivity a nedostatek uspokojující psychické stimulace. **(25)**

1.2.2 Věk 50 plus

Věk 50 let je jakýmsi mezníkem, kdy dochází v souvislosti se stárnutím k řadě změn v organismu člověka. Kromě biologických jsou to změny v oblastech duševních, ale i v sociálních pozicích.

Fyziologické stárnutí je charakteristické involučním procesem, postihujícím všechny orgány a tkáně, při kterém dochází k postupnému úbytku jejich funkcí. Nemoci, které jsou spojené s tímto stárnutím, se odlišují svou frekvencí výskytu, klinickým obrazem, ale i následnými komplikacemi. Týká se to zejména projevů spojených s aterosklerózou, diabetem, osteoporózou, hypertenzí, demencí atd. Výskyt řady těchto chorob stoupá s přibývajícím věkem. Mezi další tělesné projevy známek stárnutí patří i změna vnějšího vzhledu člověka. **(1)** Objevují se první vrásky, kůže ztrácí svojí pružnost, vlasy šedivěji a řádnou. Dochází také ke ztrátě sexuální atraktivity, jež je spojená se změnami vzhledu. Kolem 50 roku života dochází u žen k ukončení reprodukčního období tzv. menopauze, která většinou nebývá prožívána negativně. Vlastní přechod však může být doprovázen negativními projevy spojený s nepříjemnými vegetativními příznaky (pocení, nespavost, návaly horka). I když je u mužů reprodukční schopnost zachována, projevuje se i u nich řada změn spojená se subjektivními a objektivními projevy (obtížné udržení erekce penisu, pokles produkce sexuálních hormonů), jež jsou označovány jako „climacterium virile“ andropauza. **(10)** Dobré je, že na začátku tohoto období není toto fyziologické stárnutí tak velké a rozsáhlé, aby negativně ovlivňovalo kvalitu života a s ním spojenou životní pohodu.

Další oblastí, která výrazně ovlivňuje člověka ve vyšším věku, je psychika. Mezi její hlavní změny ve stáří patří emoční a kognitivní změny, jež zahrnují postupné zhoršení smyslového vnímání, paměti, pozornosti, myšlení, tvořivosti, klesá inteligence atd. **(10)**

Ve srovnání s věkovou skupinou 20-49 let potřebují lidé ve věku 60-69 let 4x delší dobu na učení, dopouštějí se 4x více chyb a musí 2,5x více opakovat. **(29)** Emoce se stávají povrchnější a snižuje se jejich intenzita. Člověk se tak snadno nenadchne pro nové, ale současně řadu situací dokáže řešit klidněji a racionálněji. S věkem se často mění i osobnost člověka. Stává se emočně stabilnější, ale zároveň mnohdy i lhostejnější

vůči vnějšímu okolí. Ve stáří je velmi důležitá seberealizace. V člověku se začíná objevovat pocit méněcennosti z důvodu nezájmu být užitečný pro druhé. Rodičům většinou v této době odcházejí děti z domova, a tak u nich nastává pocit prázdného hnízda, jež se stává pro mnoho žen i mužů velmi trpkým. Nastává také obava s vlastního selhání. Sociální pozice stárnoucího člověka a s ním spojená problematika stáří se v současné společnosti stává stále závažnějším celospolečenským problémem. Z hlediska demografického vývoje dochází k postupnému stárnutí populace, prodlužování délky života a poklesu natality. **(10)** Hlavním úkolem dnešní společnosti by měla být podpora kvality života ve stáří. Měl by být především kladen důraz na seberealizaci, podporu nezávislosti, participaci a důstojnost starých lidí. Toto období je pro člověka velmi náročné a to po všech stránkách. Člověk se postupně začíná vyrovnávat se svými možnostmi a zabývá se hlavní myšlenkou, týkající se konce tohoto období, kterou je odchod do důchodu. Nastává řada změn v sociálním zařazení a s ním spojené obavy. Jakým způsobem se o sebe člověk postará, jak mu pomůže stát či rodina, jak naloží se svým volným časem atd., které se stávají náplní jeho denního režimu. Každý pohlíží na tuto myšlenku samozřejmě jinak. Jeden se těší, že si konečně odpočine a bude se tak moci věnovat více svým koníčkům, zájmům, vnučatům atd., druhý se potýká s otázkou, co bude dělat bez společnosti a každodenního rytmu života, jenž byl pro něj jakousi hnací silou jeho života.

1.2.3 Společnost a stárnutí

Obecně můžeme říci, že z hlediska společenského je člověk „starý“, když je za takového pokládán ostatními členy společnosti. S vývojem společnosti však dochází ke značným posunům této věkové hranice. V roce 1800 byl za starého běžně označován čtyřicetiletý, v roce 1900 byl jako kmet vnímán padesátník a v současných průmyslově rozvinutých zemích je zpravidla dolní hranice stáří udávána věkem 65 let. Zájem dnešní gerontologie se ovšem již nyní soustřeďuje spíše až na věk od 75 let. **(10)** Někteří odborníci tvrdí, že toto období je velmi těžké. Daleko těžší než léta předtím a léta potom. Je to období, v němž ubývá tělesných i duševních sil. Člověk se potácí nad myšlenkou „co já a důchod“. Práce je proto v tomto období pro člověka důležitou

podmínkou důstojné existence. Přináší mu pocit seberealizace a společenské užitečnosti. Pracovní vztahy pomáhají člověku najít vlastní identitu.

Úspěšné stárnutí spočívá tedy v tom, že starý člověk dobrovolně přijímá sociální neangažovanost a postupně se vzdává dřívějších náročných úkolů a společenských funkcí. Tak jsou staří lidé ve významných činnostech nahrazováni mladšími – společnost se tím obnovuje a vyvíjí. Podobný pohled na starého člověka je však nejen nespravedlivý, ale není ani potvrzován výsledky empirických vývojově psychologických a sociologických studií. **(10)**

1.3 Aktivní stárnutí a stáří

1.3.1 Vývoj jedince

Každý jedinec na této Zemi začíná svůj život zrozením a končí smrtí. To co je mezi tím, tomu se říká život. Jen člověk má ve svých rukou, zda s vyměřeným časem naloží podle svých snů a přání. Ne vždy a ne každému se to podaří podle jeho představ, ale stojí zato se o to alespoň pokusit. **(5)**

Stárnutí a stáří patří mezi významnou etapu ontogenetického vývoje jednotlivce a jsou součástí přirozeného životního cyklu člověka. Stárnutí můžeme považovat z ontogenetického hlediska za jednu z důležitých etap lidského věku. Je tedy přirozené, že i tato etapa by měla být plnohodnotným obdobím života. **(2)**

Stáří je sociální konstrukcí, ať jde o určení jeho počátku – mezního věku, očekávání vztažených k lidem označeným za staré, či o způsoby zacházení s nimi. Sociálním markerem stáří je obligatorně stanovený věk odchodu do starobního důchodu, jakkoli se chronologický věk jeví být ke klasifikaci lidí jako „starých“ problematický i z biologického a psychologického hlediska. Jedinci totiž zejména ve třetím věku disponují značnými, aktivovatelnými fyzickými a kognitivními rezervami. **(26)**

1.3.2 Gerontologie

Gerontologie je vědní obor zabývající se problematikou stárnutí a stáří. Je rozdělena do tří částí. Gerontologie teoretická, jež se zabývá příčinami stárnutí, koncipuje teorie stárnutí, soustřeďuje a třídí poznatky o stárnutí a stáří a provádí jejich syntézu. Gerontologie klinická, která se zabývá starým člověkem jako jedincem a hodnotí ho komplexně a to jak ve zdraví, tak nemoci. Gerontologie sociální zabývající se vztahy starého člověka a staré populace vůbec ke společnosti jako celku. **(1)**

Studium gerontologie má význam pro pochopení problematiky staré populace. To se stává stále více aktuální, protože počet starých lidí narůstá. K narůstání dochází zejména v průmyslově vyspělých zemích, ale i celosvětově. Podle doporučení WHO se pokládá populace demograficky starou, když v ní žije víc jak 7 % 65letých a starších. **(25, 1)**

1.3.3 Stárnoucí generace – dopady ve společnosti

K nejzávažnějším charakteristikám demografického vývoje bez pochyby patří stárnutí a početné zastoupení starších lidí ve společnosti, a to nejen v České republice, ale i v Evropě.

Evropská populace nezadržitelně stárne a dochází tak ke znatelnému poklesu populace Evropy jako celku. Počet obyvatel Evropy poklesne do roku 2050 o cca 60 milionů a bude tak 30 % obyvatel starších 65 let. V České republice tak stoupá význam generace 50 plus, která bude tvořit v roce 2030 více než 34 %. **(32)**

Průměrná délka života se prodlužuje a porodnost klesá. Téměř ve všech sférách života společnosti se začínají projevovat výsledky tohoto vývoje, které výrazně ovlivňují život jednotlivců i celé společnosti. Jsou spojeny s celou řadou významných zdravotních, ekonomických i sociálních důsledků. **(2)**

Sociální stárnutí

Mezi 50 a 60. rokem života člověka nastává prudká změna a to hlavně ze strany společnosti. Tempo společnosti se neustále zrychluje, nabádá nás ke snaze o lepší životní podmínky a neustálé zdokonalování se v celé řadě směrů a oborů. **(22)** Pracovní

technologie se vyvíjí velmi rychle a stárnoucí generace není schopna udržet tempo s mladými. **(1)** Násilně nám zasahuje do průběhu života a nechává nás vykolejit ze svobodně zvolené dráhy. Když stárnoucí jedinec přijde o svou prestiž je štván společností až do úplného vyčerpání. Útok je veden z pozic věku, jeho příznaků a napadá nás ze všech stran. Hlavním cílem útoku je sebevědomí. Dnešní společnost namlouvá stáří, že je slabé a neschopné vyrovnat se s životem. Přiřazuje mu vlastnosti jako známky čehosi odpudivého: je nemocné, slabé, zapomnětlivé, nudné, škaredé, unavené, je bez fantazie, zatvrzelé a zlé, trpí panickou hrůzou ze smrti. To vše je nikdy nekončící kruh, který vede ke ztrátě sebeúcty, pocitu méněcennosti a ke změně chování. **(22)**

Současná stárnoucí generace nemá k dispozici mnoho modelů, podle kterých by mohla své moudré a laskavé stáří utvářet. Mnozí říkají, že si se svým stářím nevědí rady a naopak mladší si často nevědí rady se starými. **(31)**

Ekonomické stárnutí

Starých lidí neubývá, ale naopak přibývá, čímž dochází k narušení systému, který v nás probouzí strach, o kterém jsme se domnívali, že je již řadu let pryč. Každá generace přivádí na svět stále méně potomků než ta následující. Dojde tedy dospívající mladá generace k matematicky nevyhnutelnému výsledku, že neproduktivní staří lidé všechno „sežerou“ a svým vlastním mlád'atům nenechají ani tolik kalorií, aby se mohla rozmnožovat. Problémem stárnutí populace není ani tak jeho dopad na ekonomiku, jako spíše jeho interakce se situací na trhu práce a charakteristikami penzijního systému. **(22)**

Celá ekonomika se tedy musí přizpůsobit zvyšujícím se nárokům na růst počtu poživatelů starobního důchodu. Naši politici stále zdůrazňují, že důstojný život ve stáří je naší „prioritou“ a slibují, že „učiní takové změny, které neohrozí výplatu důchodů budoucím generacím“. Průměrný důchod přesto klesl z 58,2 % průměrné mzdy pod dnešních 40 %. **(33)**

Klíčovou strategií je tedy zvýšení ekonomické aktivity a zaměstnanosti, která je řešením ekonomických výzev spojených se stárnutím populace. Ekonomický dopad

stárnutí populace bude do značné míry závislý na tom, jak využijeme získané přírůstky v délce života. **(22)**

Zdravotní stárnutí

Stárnutí je možné charakterizovat jako involuční proces postihující všechny orgány a tkáně, při kterém dochází k úbytku jejich funkcí. Involution je ireversibilní, nezvratný a jednosměrný proces, který končí zánikem individua. Dochází při něm k poklesu životnosti, odolnosti organismu a adaptability. Involuční změny lze pozorovat na některých orgánech již od 30. roku věku a intenzita těchto změn individuálně kolísá, kvantitativně se však stupňují v období senescence, které v našich podmínkách nastupuje kolem 60. roku života. Nejnápadnější pro okolí jsou vnější, zevní projevy stárnutí. **(1)** Ke znakům stárnutí můžeme přiřadit choroby, které se vyskytují v každém věku, ale ve stáří mají své specifické zvláštnosti. Jako například můžeme uvést: primární žaludeční vřed, stařeckou cukrovku, arteriosklerózu, hypertrofii prostaty, stařeckou involuční osteoporózu, kolorektální karcinom, chronické nemoci, které s vyšší věku kumulují a celou řadu další onemocnění. **(1)** Mezi velmi významné faktory ovlivňující kvalitu života lidí ve vyšším věku také patří kouření, nedostatek pohybu a stres. Toto fyziologické stárnutí a stáří je všeobecně charakterizováno jako postupný úbytek nejen tělesných, ale i duševních sil.

Pro kvalitu psychiky ve stáří má větší význam osobnost člověka a její úroveň než kalendářní věk. Charakteristické osobnostní rysy ovšem získávají nebo upadají na své intenzitě. Říká se, že člověk ve stáří karikuje svou vlastní povahu. Z úzkostného člověka se ve stáří může stát hypochondr, šetrnost se může vystupňovat v lakotu, opatrnost v nedůvěřivost. Změny nastávají zejména v oblasti percepce, paměti a učení, inteligence a citového prožívání. **(13)**

V pozdějším věku může být též duševní život poznamenán různými psychickými poruchami. K nejčastějším patří afektivní poruchy, zejména deprese a úzkostné poruchy. **(29)** Starý člověk působí tak dojmem bezradnosti a nerad se rozhoduje. Situace a úkoly řeší mnohem pomaleji, i když vzhledem k jeho bohatým zkušenostem nikoliv nesprávně. **(17)**

Stárnutí je pro někoho naplněním života, jiní jej přijímají s obavami, postrádají smysl své existence. Podle E. H. Eriksona je charakterizováno slovy. „Já jsem to, co po mně zůstane. (6)

Aktivní stárnutí

Podle WHO se pod aktivním stárnutím označuje proces zvládnutí optimalizace příležitostí pro fyzickou sociální a mentální pohodu v průběhu celého života. Cílem je rozšířit očekávaný věk dožití v dobrém zdraví a udržet kvalitu života i ve vyšším věku.

(2)

Důležitým krokem, který napomáhá k aktivnímu stárnutí, je opatření dle Ministerstva práce a sociálních věcí. Popisuje několik možností, jak dosáhnout pozitivního výsledku v této oblasti, mezi které patří:

- zvýšení nabídky a dostupnosti celoživotního vzdělávání pro zaměstnavatele a zaměstnance
- podpora zaměstnanců a zaměstnavatelů investujících do zvyšování znalostí a dovedností starších pracovníků a zaměstnavatelů poskytujících podmínky pro postupný odchod do důchodu a podmínky pro zaměstnávání důchodců.
- v rámci programů zaměstnanosti vytvářet nabídku pro starší osoby na programy rekvalifikace a poradenství a též nezaměstnaným osobám starších 50 let na individuální akční plány (IAP) s komplexním řešením situace
- ve spolupráci se sociálními partnery a příslušnými ministerstvy vyhodnocení možností a účelností v zavedení jednotlivých druhů finančních motivace a podpory zaměstnavatelů a zaměstnanců k dalšímu vzdělávání a zaměstnávání starších osob.
- podpora vzdělávání dospělých v síti škol, a to i prostřednictvím systémových projektů Evropského sociálního fondu
- zakládání Center celoživotního učení – podpora nabídky i poptávky po celoživotním učení
- realizace projektu „Podpora individuálního dalšího vzdělávání“ (16)

1.4 Kvalita života

1.4.1 Pojem kvalita života

Pojem se skládá ze dvou základních termínů, tedy kvalita a život. Slovo kvalita je odvozeno od latinského qualis a to zase od kořene qui – kdo? ve významu „kdo je to“, případně „jaké to je“? V češtině kořen slova Kdo – „k“ nás vede ke slovům typu „kéz“ či „kýžený“ tj. žádoucí stav. V českém termínu pro kvalitu je slovo „jakost“ v pojetí dobrá, prvotřídní až výtečná či naopak špatná jakost. Hovoříme-li zde ve spojení kvalita života, může životem rozumět život obecně nebo konkrétně týkající se určitého druhu jedince. **(8)**

1.4.2 Studium kvality života

Studium kvality života prodělává svůj „boom“ zejména v posledních deseti letech. Na různých pracovištích ve světě se tomuto tématu věnují celé výzkumné týmy, které vycházejíce z různých koncepčních rámců, pokoušející se z různých aspektů uchopit toto zajímavé a důležité téma. Obecně řečeno, studium kvality života v současné době znamená hledání a identifikaci faktorů, které přispívají k dobrému a smysluplnému životu a k pocitu lidského štěstí. **(18)**

O kvalitě života lidí je též možné uvažovat v různých úrovních. Můžeme hovořit o kvalitě života jednotlivce – individua, dvojice lidí – dyády – např. v manželství, ve vztahu nadřízený - podřízený, ale i ve skupině lidí a to jak malé – např. rodiny, tak velké oblasti – např. lidí v Jižních Čechách. **(8)**

V literatuře existuje celá řada definic „kvality života“. Neexistuje však ani jedna, která by byla v průběhu posledních třiceti let všeobecně akceptována. Na nejobecnější úrovni je kvalita života chápána jako důsledek interakce mnoha různých faktorů. Jsou to sociální, ekonomické, zdravotní a environmentální podmínky, které kumulativně a velmi často neznámým způsobem interagují, a tak ovlivňují lidský rozvoj na úrovni jednotlivců i celých společností. **(18)**

Pokud hovoříme o kvalitě života seniora, mluvíme vlastně o hodnocení individuální kvality života. Všeobecně se za základ hodnocení individuální kvality

života považuje 6 ukazatelů: občanské a sociální aktivity, fyzická pohoda, rekreace, materiální pohoda a kvalita mezilidských vztahů, rozvoj osobnosti a seberealizace. **(3)**

Zjednodušeně lze říci, že v rámci všech přístupů má koncept v zásadě dvě dimenze, a to objektivní a subjektivní. Subjektivní kvalita života se týká lidské emocionality všeobecné spokojenosti se životem. Objektivní kvalita života znamená splnění požadavků týkajících se sociálních a materiálních podmínek života, sociálního statusu a fyzického zdraví. Je stále otevřenou otázkou, jak tyto dvě úrovně spolu souvisí, a jak by tedy měla být kvalita života nejlépe měřena. **(18)**

Subjektivní kvalita

Kvalita života je pro mnohé termín ukazující smysluplné naplánování života, uspokojení základních materiálních a fyziologických potřeb a duchovních (nemateriálních) hodnot. Otázka všeobecné spokojenosti se životem má však pro každého jiný význam. Nemusí mít příčinnou souvislost se socioekonomickým statutem a dokonce ani s biologickým zdravím člověka.

Pro subjektivní vnímání kvality života je rozhodující kognitivní hodnocení a emoční prožívání vlastního života. Kognitivní hodnocení se vztahuje víceméně k racionálnímu hodnocení vlastního života, tj. jak celkově hodnotíme vlastní život a jak jsme s ním spokojeni či nespokojeni. Emocionální prožívání vychází z citového prožívání. Zjišťuje jaký je celkový stav emočně naladěné osoby, zda u ní převažují citové reakce pozitivní či negativní.

Je celá řada metod, které se používají k měření subjektivní pohody a emocionálního prožívání. U nás patří k nejznámějším SWLS (Satisfaction With Life Scale) čili Škála spokojenosti se životem ve Smékalově překladu, dále například PGWS (Psychological General Well-Being Scale), která má dobré psychomotorické vlastnosti a je proto často používána. V psychologii jsou k dispozici ke zjišťování emocionálních prožívání standardizované škály výskytu kladných a záporných emocí. **(18)**

Životní pohodu lze také charakterizovat jako momentální prožívání relativně krátkodobě působících faktorů, mezi které patří emoce, tělesné prožitky a nálady. Je také utvářena pohodou našeho těla, ducha a mysli a dobré interakce s okolním

prostředím. Dosáhnout této pohody je obvyčejně výsledek dovedností, schopností, zkušeností a přičinění každého jedince. Stáří tedy není určeno „zaslouženému odpočinku“, jak se dříve říkalo, ale aktivitám. Široká nabídka kurzů a programů – pohybových, rehabilitačních, vzdělávacích či společenských, může být velmi nápomocna pro vytváření vhodného životního stylu pro generaci 50 plus. Pro tuto skupinu lidí mohou sloužit tyto vybrané aktivity jako prostředek pro udržení či vylepšení celkového zdraví a s tím souvisejícího pocitu životní pohody. (9)

Objektivní kvalita

Kvalitu života nelze popsat pouze podle objektivních ukazatelů většinou ekonomických, ale je nutné přihlížet k celému dalšímu souboru ukazatelů. Mezi hlavní patří sociální, které jsou ve svém komplexu lépe schopny postihnout kvalitu života lidí v určitém sociálním kontextu. V sociologickém pojetí kvality života jsou zdůrazňovány atributy sociální úspěšnosti, jako jsou sociální status, majetek, vybavení domácnosti, vzdělání, rodinný stav atd. (18)

Sociální status bychom mohli definovat jako sociální prestiž, která je spojena s pohledem společnosti na určitou skupinu lidí. Je spojena s několika faktory, mezi které patří – způsob života, vzdělání, finanční příjmy, ale i postavení ve společnosti a s ním spojený podíl na moci. Dojde-li k dysfunkci některého z těchto pramenů, může být nesoulad pocíťován jako narušení integrity osobnosti. Jako příklad můžeme uvést nezaměstnanost, která vede ke snížení hodnoty těchto parametrů, postupnému sociálnímu vyloučení ze společnosti a následující ztrátě sociálního statusu. (12)

Mezi nejdůležitější zdroje společnosti patří trh práce, vzdělávání, bydlení, zdravotní péče a sociální ochrana. Nejzávažnějším problémem, který je sledován v kontextu sociálního vyloučení, je nerovný přístup znevýhodněných skupin obyvatelstva k zaměstnání. Důsledkem je nezaměstnanost a z toho zvláště nezaměstnanost dlouhodobá. (7) Objektivní stránku života lze také ztotožnit se životní úrovní a fyzickým zdravím. Mezi základní hodnoty podmiňující kvalitu života patří zdraví chápané ve smyslu tělesného, duševního a sociálního blaha. Velký význam se přikládá i zachování zdravého životního stylu. Ten tvoří práce, myšlení, stravování,

oblékání apod. Způsob života a s ním spojený životní styl jsou určitou formou seberealizace jedince, jež ovlivňují jeho životní standard.

Důležitým termínem pro kvalitu života je životní úroveň, která je definována jako měřítko kvantity a kvality zboží a služeb, jež jsou lidem k dispozici. Zabezpečit tuto lidsky důstojnou životní úroveň, jež je spojována s ukazateli jako střední délka života, hrubý domácí produkt, kojenecká úmrtnost, počet lékařů na 1000 obyvatel atd. je velmi obtížné a v dnešní společnosti mnohdy nemožné. (18)

1.5 Univerzita třetího věku

1.5.1 Historie ve světě a u nás

Myšlenka zavést univerzitní vzdělávání pro seniory se zrodila ve Francii, ve městě Toulouse, a to již před 35 lety. Rychle se rozšířila do dalších evropských univerzitních měst a zapustila kořeny i v naší republice. U nás to byly lékařská fakulta pražské Karlovy univerzity a Univerzita Palackého v Olomouci, které patří mezi nejstarší svého druhu v naší republice a to v roce 1986 a 1987. Dnes se tato nebo její příbuzné formy Akademie třetího věku realizují snad na všech univerzitách v Čechách a na Moravě. Dostupné příležitosti k dalšímu vzdělávání jako naplňování „druhého programu“ jsou jistě pro generaci 50 plus nesmírně cenné a vítané. (24)

1.5.2 Charakteristika U3V

Univerzita třetího věku je vzdělávací aktivita prováděna na vysokoškolské úrovni (přednášky, semináře, cvičení). Patří k programům celoživotního vzdělávání a je určena zejména seniorům. Kromě věku je od začátku jedinou podmínkou přijetí maturita. Pro osoby mladší, nebo ty, které nemají ukončené středoškolské vzdělání, se rozšířily další formy celoživotního vzdělávání. Studium je většinou dvouleté a každý ze čtyř semestrů ukončují studenti seminární prací.

Řada fakult díky velkému zájmu se strany seniorů rozšířila v poslední době nabídku programů na šesti semestrové kurzy a zajistila i navazující moduly jedno či dvou semestrové. Nejvíce jsou rozšířeny tematicky zaměřené cykly přednášek

s frekvencí jedné lekce týdně. Univerzita třetího věku patří k důležitým aktivačním činitelům, kteří se podílejí na způsobu trávení volné času, umožňují řadu nových poznatků ve vysokoškolských oborech, starají se o psychické a sociální potřeby a tím pozitivně ovlivňují kvalitu života lidí ve vyšším věku. **(27)**

Všeobecně můžeme posluchače U3V rozdělit do čtyř skupin. Na posluchače v produktivním věku, kteří jsou ještě zařazení do pracovního procesu a připravují se na přechod do postproduktivního věku, posluchače v produktivním věku, ale na invalidním důchodu, proto už nejsou zařazení do pracovního procesu, posluchači v postproduktivním věku, kteří stále pokračují i jako důchodci ve výkonné pracovní činnosti a posluchače v důchodovém věku bez závislosti na určitém druhu pracovní činnosti. **(19)**

Univerzity třetího věku se stále více stávají důležitou součástí dnešního života seniorů. Cílem jejich vzdělávání je umožnit studentům kvalifikované seznámení se s nejnovějšími poznatky v oblasti kultury, vědy, historie apod., pomoc jim získat a udržet pocit užitečnosti, prodloužit duševní aktivitu a stimulovat zájem o současné dění. Snaží se je vést ke stále aktivnímu přístupu k životu a tím zlepšit kvalitu života seniora. Pro každý věk platí, že prohlubování a rozšiřování vzdělání podporuje rozvoj celé osobnosti člověka a zvyšuje jak vědomí jeho vlastní ceny, tak i jeho sociální prestiž. **(26)**

1.5.3 Programy univerzity třetího věku na Jihočeské univerzitě

Výběr oborů se stále rozšiřuje. Ukázalo se, že zájem o studium ze strany seniorů narůstá. Přibývají noví zájemci a zároveň ti, kteří již ukončili studijní program a mají dále chuť studovat.

Jihočeská univerzita nabízela v roce 2007 v rámci celoživotního vzdělávání 28 programů univerzity třetího věku, které se nacházely na Zdravotně sociální, Teologické, Ekonomické a Filozofické fakultě. V současné době pro akademický rok 2008/2009 jsou nabízeny obory na těchto fakultách: Zdravotně sociální fakulta nabízí obor - Péče o člověka a jeho zdraví, Péče o člověka a jeho zdraví s navazujícím programem Životní styly a životní prostory v Evropě (SoLiLL) a Člověk ve zdraví, nemoci a tísní,

Teologická fakulta obor - Péče o duchovní rozměr člověka a Ekonomická fakulta obor - Člověk jako součást přírody a společnosti. (27)

1.5.4 Asociace univerzit třetího věku

Důležitým zdrojem, který nabízí a provozuje vzdělávací aktivity na úrovni vysokoškolského vzdělávání, určené občanům České republiky v důchodovém věku je občanské sdružení institucí Asociace univerzit třetího věku. Sdružení bylo založeno v r. 1993 z iniciativy několika dobrovolníků, kteří na svých mateřských univerzitách vzděláváním seniorů zabývali a současně sledovali tuto problematiku v evropském i světovém měřítku. Vzdělávání seniorů patří mezi prestižní úkoly moderních univerzit a vyspělé státy i univerzity si to uvědomují. Proto Asociace univerzit třetího věku dostala do vínku dva hlavní úkoly: zabezpečit vzájemnou informovanost svých členů a postarat se o mezinárodní kontakty AU3V s vedoucími evropskými organizacemi. AU3V je neziskové sdružení zájemců o vzdělávání seniorů na univerzitní úrovni. (21)

Několik členů tohoto sdružení přistoupilo v zimním semestru akademického roku 2008/2009 k experimentu - připravit systém virtuální výuky. Ten by měl odstranit bariéry v účasti posluchačů, kteří mají vzdálenostní, finanční či pohybový problém docházet nebo dojíždět do místa výuky. Základem jsou natočené přednášky multimediálního charakteru, které obsahují výklad lektora, obrázky, grafy, doprovodné tabulky a počítačové animace. Účastníci je sledují nejprve na společné projekci ve svém konzultačním středisku, poté však mohou využít systém studia samostatně doma, v rodině či neformálních skupinkách počítačové učebně konzultačního střediska. (30)

1.5.5 Nejde jen o vzdělávání

Senioři, kteří absolvovali univerzitu třetího věku, udávají řadu pozitiv, které jim přináší. Mezi nejvíce z uváděných pozitiv na život seniorů patří:

- potřeba kvalitně využít volný čas
- přispění k porozumění vlastní psychiky, ve většině lekcí i k porozumění vlastnímu stárnutí
- pravidelnost v docházení na výuku, která vnáší do života seniorů časový řád

- nutnost myslet dopředu a to v poměrně dlouhodobém časovém horizontu
- výhoda ve skupinové práci seniorů, jenž jim poskytuje příležitosti k seznámení s lidmi stejné úrovně a zájmu
- potřeba společenského kontaktu
- snaha vyrovnat se okolí
- povzbuzení účastníků k soustavné duševní činnosti
- zvládání fyzického nepohodlí při návštěvách kurzů **(24)**

Mezi velmi zajímavé patří též názory současných posluchačů univerzit třetího věku. Ženy navštěvující univerzitu třetího věku např. uvádějí podle dosavadních výzkumů, že trpí méně zdravotními potížemi než ženy v běžné populaci. Také uvádějí velké rozdíly v oblastech životního stylu, který bývá často spojen s vyšším vzděláním. Posluchačky univerzity méně často kouřily, měly optimističtější postoj ke svému stárnutí i ke stáří obecně a dávaly přednost hodnotám spojeným s otevřeností a tvořivostí. Také byly významné rozdíly v oblasti psychiky. V porovnání s běžnou populací prožívaly méně často depresivní náladu. A jako nejvýznamnější podstatou výzkumu by se dalo označit shledání vyšší kvality života. **(24)**

Většina absolventů opouští univerzitní půdu s těžkým srdcem, a proto pro ně univerzita třetího věku otevřela nové možnosti studia a to v podobě specializovaných nastavbových programů. Součástí výuky bývají často i praktické ukázky u vybraných studijních oborů jako například u Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně. Zde mají absolventi největší zájem o zdraví a výživu. **(15)**

Jen stěží by se dalo vyjmenovat, co vše senioři v Klubu univerzity třetího věku prožili a podnikli. Až už to byly vzdělávací, poznávací či kulturní akce, návštěvy výstav a seminářů nebo zájezdy a exkurze, které navštívili. Zde uvedme několik názorů současných posluchačů, kde sdělují svůj postoj a spokojenost s univerzitou. „Od našeho studia z mládí je ve všech oborech spousta nových poznatků, které nám přednášky na U3V přináší a doplňují tak naše dosavadní znalosti. Díky tomu, že neseďme doma v bačkorách, se potkáváme se stejně zaměřenými lidmi, kteří se po létech znovu stali nadšenými studenty. To nás velmi obohacuje.“ „Člověk je zoon politikon – tvor

společenský a zvláště ve stáří společnost potřebuje a nesmí se od ní izolovat. Na U3V jsem se setkal s mnoha výbornými kolegyněmi a kolegy, se kterými jsme bohatě diskutovali o odborných i obecných problémech a vzájemně se radili i pomáhali. Tyto pěkné vztahy udržujeme stále v KLUBU U3V.“ Cituji z dopisu jednoho z absolventů Mendlovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně a člena Klubu U3V **(15)**

1.6 Celoživotní vzdělávání

Vzdělávání patří mezi základní lidská práva. Osoby ve vyšším věku mají možnost tohoto práva využít. Mezi jednu z možných aktivit ve stáří patří nabídky různých forem celoživotního vzdělávání. Vzdělávání patří mezi důležité formy aktivního a kvalitního života, podílí se na podpoře duševní pohody, udržení znalostí, komunikaci a kontaktu s vrstevníky a okolím. Pomáhá oddálit vznik osamělosti, nesoběstačnosti a sociální izolace. **(34)**

Lidské aktivity jsou základním projevem života a to v každém věkovém období, některé z nich mohou mít jen rozdílnou podobu. Náš organismus je vybaven pro činnost, ne pro nečinnost. I ve stáří potřebujeme program. Musí ovšem vycházet z reálných možností, hlavně rozbít mýtus o nicnedělání. Jak říkal pan profesor Pacovský, zakladatel U3V: „Plný činorodý život je dobrým geriatriím, lékem, kladně ovlivňujícím stáří.“ **(23)**

Specifickou úlohu v celoživotním vzdělávání plní univerzity třetího věku. Jsou spjaty s vysokými školami a otevřeny širší veřejnosti a jejím vzdělávacím potřebám. Poskytují všeobecné, zájmové a neprofesní vzdělávání na vysokoškolské, univerzitní úrovni lidem vyššího věku. Obsah vzdělávání, formy a prostředky edukace podřizují poznávacím, duchovním a sociálním cílům a záměrům univerzity třetího věku. Zohledňují zdravotní stav seniorů, mentální úroveň i životní situace, nabízejí jim alternativní možnosti i přístupy ke vzdělávání. Průběžné i závěrečné hodnocení, evaluace edukačních výstupů a projektových úkolů je jejich nedílnou součástí. Nabídka vzdělávacích programů a oborů univerzity třetího věku je na 21 českých vysokých školách s více než čtyřmi tisíci seniory rozmanitá a značně diferencovaná. Zahrnuje jak „osvědčené“ cykly populárně naučných fakultativních přednášek a doprovodných akcí

pro „volný“ čas, tak i ucelené vzdělávací programy (nejčastěji dvou až tříleté), inovační kurzy (počítačové, cizojazyčné, na podporu fyzické a psychické kondice aj.) a projekty na podporu učení v seniorském věku v mezinárodních týmech a projektech. **(28)**

1.6.1 Etapy celoživotního učení

Celoživotní učení členíme do dvou základních etap:

- *Počáteční vzdělávání* - zahrnuje základní vzdělávání, střední vzdělávání a terciární vzdělávání.
- *Další vzdělávání* - do něhož patří vzdělávání či učení, které probíhá po dosažení určitého stupně vzdělání, resp. po prvním vstupu vzdělávajícího se na trh práce.

Celoživotní učení dále zahrnuje:

- *Formální učení* – je realizováno zpravidla ve školách (základní, střední atd.).
- *Neformální učení* – je zaměřeno na získávání vědomostí, dovedností a kompetencí, jež pomohou respondentovi zlepšit jeho společenské i pracovní uplatnění. Poskytuje se zejména v zařízení zaměstnavatelů, soukromých vzdělávacích institucích, NNO, ve školských zařízeních atd. a nevede k získání stupně vzdělání.
- *Informální učení* – je bráno jako proces k získávání vědomostí, osvojování si dovedností a kompetencí z každodenních zkušeností a činností v práci, v rodině, ve volném čase. Zahrnuje také sebevzdělávání. **(14)**

1.7 Nezaměstnanost

Podle Mezinárodního úřadu práce v Ženevě se považuje za nezaměstnaného jen uchazeče o zaměstnání, tedy občana, který není v pracovním nebo podobném vztahu, nevykonává samostatnou výdělečnou činnost ani se nepřipravuje soustavně na budoucí povolání a požádal osobně nebo písemně o zprostředkování vhodného zaměstnání u úřadu práce v místě svého trvalého bydliště. **(12)**

1.7.1 Rizikové skupiny

Nezaměstnanost neohrožuje stejnou měrou všechny skupiny lidí. Existují určité okruhy osob, u nichž je ztráta zaměstnání pravděpodobnější a pro které je také těžší nalézt nové místo.

Mezi rizikové skupiny patří:

- Zdravotně znevýhodnění
- Absolventi škol
- Starší lidé
- Lidé s nízkou kvalifikací nebo bez kvalifikace
- Příslušníci romského etnika **(12)**

1.7.2 Generace 50 plus a trh práce

Rozbory vývoje nezaměstnanosti a celkové situace na trhu práce ukazují, že občané ve vyšším věku patří spolu se zdravotně postiženými a osobami s nižší úrovní vzdělání a kvalifikace k nejohroženějším skupinám na trhu práce. Nezaměstnanost těchto lidí je ovlivněna řadou faktorů, mezi které bez pochyby patří vyšší výpadky z pracovního procesu v souvislosti s nepříznivým zdravotním stavem, omezení smyslového a duševního přizpůsobování, nižší výkonnost a řada dalších. **(20)**

Není to však problém jen České republiky. Cílem Evropské unie je do roku 2010 zvýšit zaměstnanost u těchto osob nad 50 %. V České republice to znamená podpořit více než 270 tisíc osob této věkové skupiny na trhu práce.

Ztráta možnosti vykonávat zaměstnání je nepochybně pro každého velmi těžká, obzvlášť pro osoby v pokročilém věku. Může vést nejen ke ztrátě příjmů, ale také představuje chronický stresor, který negativně působí na psychiku jedince. Vlastní nezaměstnanost má řadu nepříznivých vlivů, ať už po stránce duševní, tak i tělesné – zdraví, které pak mohou zpětně snižovat šance člověka pro úspěšný návrat do pracovního procesu. Projevy spojené se ztrátou zaměstnání se někdy přirovnávají k reakcím na ztrátu blízkého člověka: je prý možné rozlišit fázi odmítání, hněvu, popření, hledání viníka, deprese i postupného posunu ke smíření. Psychické změny vyvolané dlouhodobou nezaměstnaností přináší frustraci mnoha psychických potřeb.

Jednou z nich může být potřeba stimulace. V dosavadním životním programu dochází ke ztrátě navyklého stereotypu a narušení zafixovaného denního režimu. **(12)**

Na druhé straně panuje v podvědomí společnosti názor, že lidé ve věku 50 a více let jsou v pracovním procesu méně flexibilní, velmi těžko se adaptují, jsou často nemocní, nejsou pracovně mobilní, neradi se učí nové postupy atd. Často si tuto pověst způsobují starší pracovníci sami, jak svým vystupováním a přeceňováním svých praktických schopností nebo naopak přehnaně skromným chováním s nízkým sebevědomím apod. Jsou však mezi nimi i lidé s významnými zkušenostmi, kteří jsou stabilní, práci si váží, a často bývají pro firmu přínosem. **(4)**

Lidé nad 50 let věku, by si měli stále více uvědomovat, že bez vlastního přispění k rozvoji v oblasti vzdělávání se jejich šance na úspěšný návrat do pracovního procesu eliminuje.

Výhody generace 50 plus na trhu práce

- Spolehlivost a důvěryhodnost
- Náhled při řešení konfliktních situací
- Věrnost
- Životní zkušenost
- Odpovědný vztah k práci
- Odborné a profesní znalosti
- Loajálnost

Příčiny nezaměstnanosti vztahující se ke generaci 50 plus

- Neochota ze strany zaměstnavatelů přizpůsobit se – kratší úvazky
- Nevhodnost všech oborů
- Neochota učit se novým věcem
- Zdravotní stav
- Klesající fyzická aktivita – podávání maximálního výkonu po kratší dobu
- Nedostatečná kvalifikace
- Diskriminace vztahující se k věku – odchod do důchodu

- Horší adaptabilita na změny v pracovním procesu
- Neatraktivní mzdy

1.7.3 Česká společnost pro rozvoj lidských zdrojů

V České republice byla již před 15 lety založena tzv. „Česká společnost pro rozvoj lidských zdrojů“. Jednou z nových významných aktivit této společnosti je projekt Alternativa, jehož hlavním cílem je věnovat se alternativním pracovním úvazkům pro specifické skupiny zaměstnanců. Do této skupiny patří kromě jiných i osoby starší 50 let věku či osoby se sníženou pracovní schopností. V rámci webového portálu www.projektalternativa.cz nabízí ČSRLZ platformu pro sociálně znevýhodněné skupiny na trhu práce, ale i pro firmy, které alternativní úvazky nabízejí. Uchazeči na stránkách naleznou také on-line vzdělávací kurzy, nabídky profesních služeb apod. Mají možnost si zde vyhledat volné pozice, ale i vložit životopis a zaregistrovat se. **(11)**

2. Cíl práce a hypotézy

2.1 Cíl práce

Cílem této práce bylo především zmapovat zájem generace 50 plus o vzdělávání ve městě České Budějovice a jeho okolí.

2.2 Hypotézy

Hypotéza 1: Vzdělávání má vliv na harmonii rodinného prostředí

Hypotéza 2: U generace 50 plus hraje významnou úlohu ztráta zaměstnání

Hypotéza 3: Vzdělávání má důležitý význam i v post produktivním věku

Hypotéza 4: Zájem o vzdělávání u generace 50 plus je značný

3. Metodika

3.1 Metodický postup

Pro sběr dat k bakalářské práci byla využita forma dotazníkového šetření. Byla použita kvantitativní metoda s anonymním dotazováním respondentů. Dotazníky byly určeny pro ženy i muže starší 50 let věku z Českobudějovicka. Dotazník měl 20 otázek, z toho 2 byly identifikační, tj. zjišťovaly věk, pohlaví a ostatní byly zaměřeny na potvrzení stanovených hypotéz. U některých otázek byla možnost zaškrtnout více odpovědí nebo dopsat vlastní názor. Dotazník je uveden v příloze č. 1.

Výsledky jsou uvedeny v grafech a tabulkách. Hodnoty jsou zaznamenány v procentech.

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Základní skupinu zkoumaného vzorku populace mé práce tvořily osoby starší 50 let věku v Českých Budějovicích a okolí. Dotazníky byly rozdány z jedné poloviny studentům klubu Univerzity třetího věku na Zdravotně sociální a Teologické fakultě v Českých Budějovicích a druhá polovina byli náhodně oslovení lidé žijící v Českých Budějovicích a okolí. Dotazníkové šetření probíhalo od září do prosince 2008 a rozdalo se 120 dotazníků, ze kterých jich bylo dostatečně vyplněno 84.

4. Výsledky

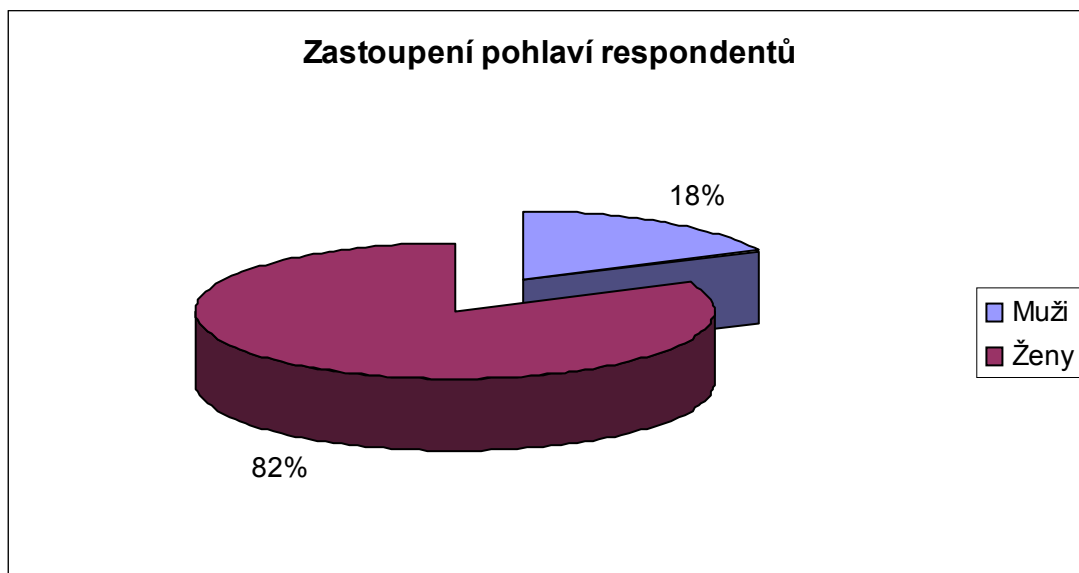
4.1 Vyhodnocení dotazníku

K dotazníkovému šetření bylo použito 120 dotazníků. Konečný počet vrácených a správně vyplněných dotazníků je 84. Z důvodu chybného či neúplného vyplnění bylo vyřazeno 11 dotazníků. Ve špatně vyplněných dotaznících nebyly většinou vyplněny všechny otázky a u otázky č. 6 „Jak trávíte svůj volný čas?“, byly špatně označeny odpovědi, které psali respondenti do obou částí otázky tedy jak pro osoby v pracovním procesu tak ve starobním důchodu. Návratnost dotazníků byla 70 %.

Otázka 1 a 2 jsou identifikační. Otázky 3 až 20 se vztahují k potvrzení hypotéz. Zjištěné hodnoty a výsledky jsou uvedeny v tabulkách a grafech. Hodnoty jsou v procentech a jsou zaokrouhlená na celá čísla.

Otázka č. 1: Pohlaví?

Graf 1: Pohlaví respondentů

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 1 zjišťovala, kolik bylo z celkového počtu 84 dotazovaných mužů a kolik žen. Ženy tvořily 82 % s počtem 69 a muži 18 % s počtem 15.

Otázka č. 2: Věk?

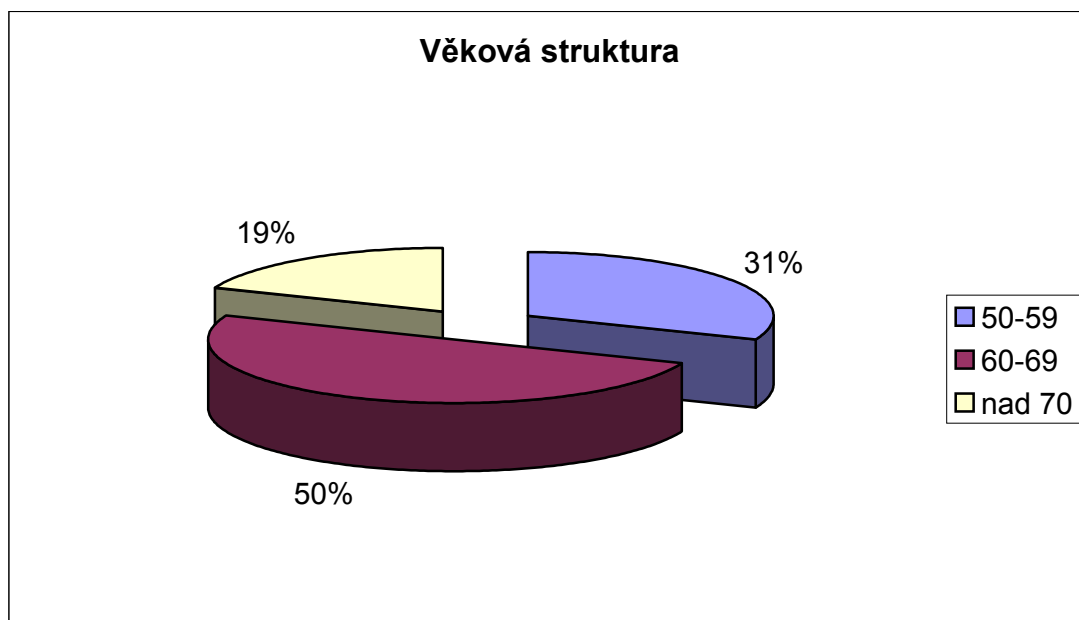
Tabulka 1: Věkové kategorie

Pohlaví/Věk	50-59	60-69	Nad 70	Celkem
Muž	6	5	4	15
Žena	20	37	12	69
Celkem	20	42	16	84

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 2 zjišťovala, kolik respondentů z celkového počtu 84 patřilo do věkové skupiny 50-59, 60-69 a kolik do skupiny 70 a více let. První věkovou skupinu v rozmezí 50-59 tvořilo 6 mužů a 20 žen (31 %), druhou věkovou skupinu v rozmezí 60-69 tvořilo 5 mužů a 37 žen (50 %) a třetí věkovou skupinu v rozmezí 70 a více tvořili 4 muži a 12 žen (19 %). V tabulce je uvedeno též věkové zastoupení respondentů podle pohlaví.

Graf 2: Věkové kategorie

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 2 ukazuje zastoupení věkové struktury respondentů v rozmezí 50-59 (31 %), 60-69 (50 %) a nad 70 let (19 %).

Otázka č. 3: Zdravotní stav?

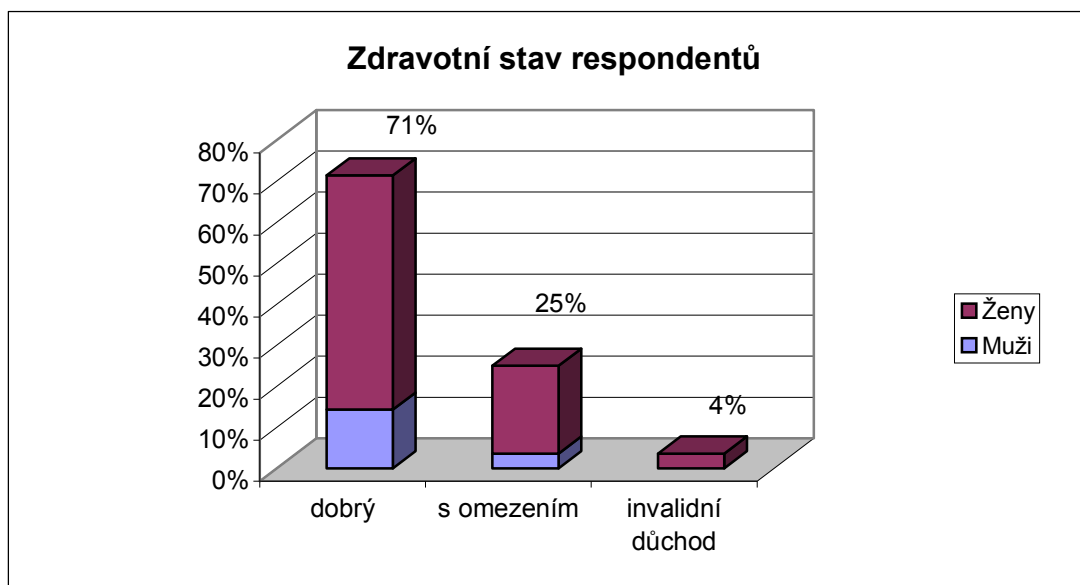
Tabulka 2: Zdravotní stav

Zdravotní stav	Muži	Ženy
Dobrá – 71 %	12	48
S omezením – 25 %	3	18
Invalidní důchod – 4 %	0	3

Zdroj: vlastní výzkum

V otázce č. 3 hodnotilo svůj zdravotní stav jako dobrý 60 osob (71 %), z toho bylo 12 mužů a 48 žen. Zdravotní stav s omezením uvedlo 21 respondentů (25 %) z toho 3 muži a 18 žen. Jako nejčastější důvod omezení byl uváděn pohybový aparát. Mezi dalšími odpověďmi byly rakovina a nástup do předčasného invalidního důchodu. Zdravotní stav označený v možnosti invalidní důchod označily 3 ženy (4 %).

Graf 3: Zdravotní stav

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 3 vyjadřuje zdravotní stav respondentů v procentech.

Otázka č. 4 Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

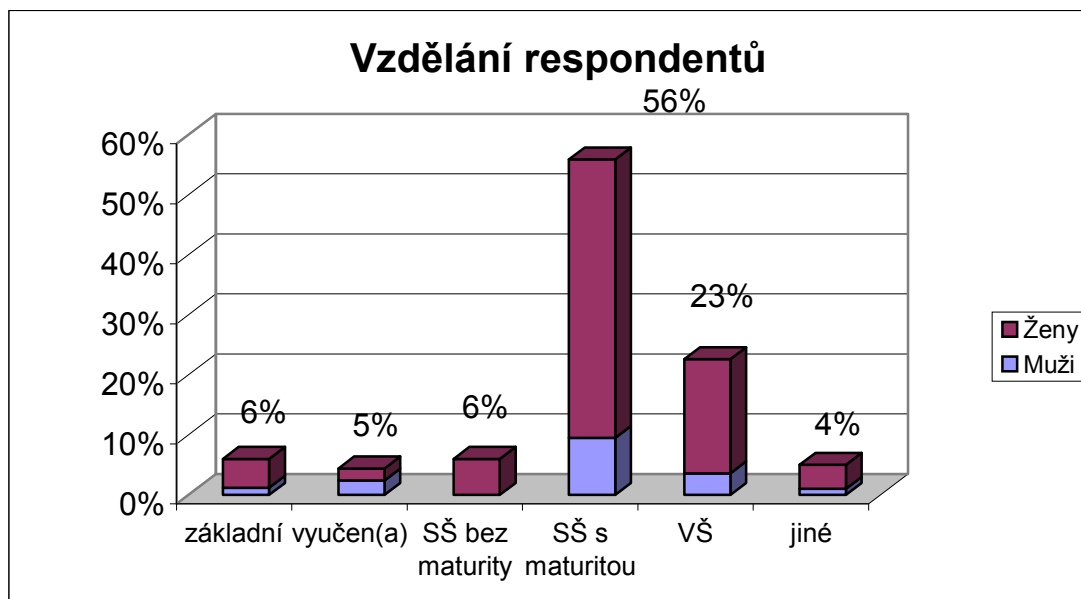
Tabulka 3: Vzdělání

Vzdělání	Muži	Ženy	Celkem
Základní – 6 %	1	4	5
Vyučen (a) – 5 %	2	2	4
SŠ bez maturity – 6 %	0	5	5
SŠ s maturitou – 56 %	8	39	47
VŠ – 23 %	3	16	19
Jiné (VOŠ) – 4 %	1	3	4

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku č. 4 odpověděli respondenti nejčastěji středoškolské vzdělání s maturitou v počtu 47 respondentů (56 %). Vzdělání vysokoškolské uvedlo 19 respondentů (23 %), základní 5 (6 %), vyučen 4 (5 %), středoškolské bez maturity 5 (6 %) a u možnosti jiné bylo uvedeno ve 4 odpovědích vyšší odborné vzdělání (5 %). Podrobněji jsou odpovědi zpracovány v tabulce. V tabulce je vzdělání rozděleno také podle pohlaví dotazovaných.

Graf 4: Vzdělání

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 4 ukazuje vzdělání respondentů v procentech. Mezi nejčastější odpovědi, byla možnost středoškolské vzdělání s maturitou, kterou označilo 56 %. Podrobněji jsou odpovědi uvedeny v grafu.

Otázka č. 5: Podpora rodiny při dalším vzdělávání?

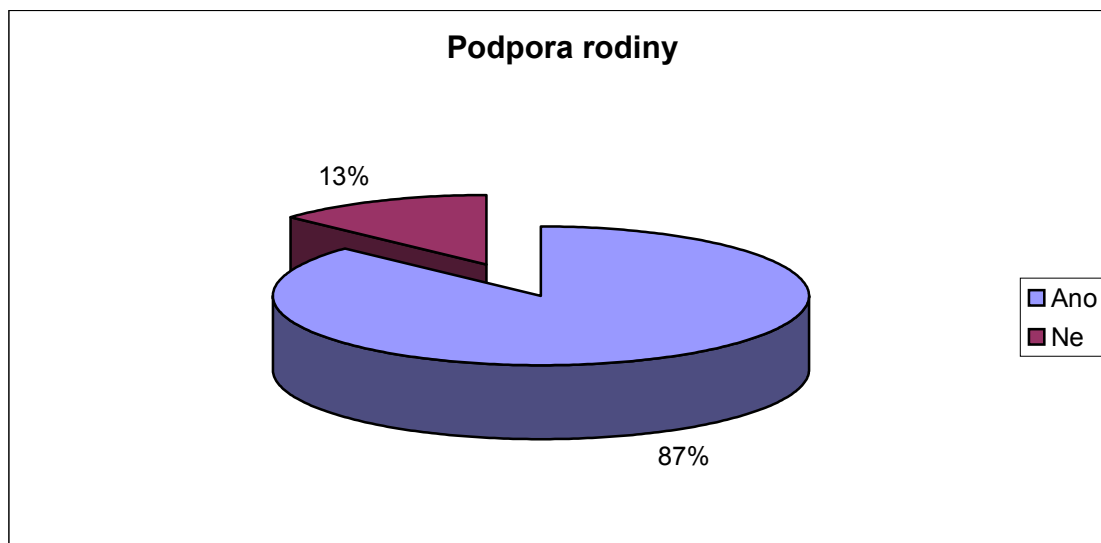
Tabulka 4: Podpora rodiny

Věk	50-59		60-69		70 a více	
	Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Žena
Ano	4	19	5	34	3	9
Ne	2	1	0	3	1	3

Zdroj: vlastní výzkum

Z celkového počtu 84 respondentů by dostalo podporu rodiny 73 dotazovaných (87 %), z nichž bylo 12 mužů a 61 žen a odpověď ne označilo 11 respondentů (13 %), a to 3 muži a 8 žen. Dále jsou respondenti rozděleni dle věkových kategorií. Podrobnější počty jsou uvedeny v tabulce.

Graf 5: Podpora rodiny

Zdroj: vlastní výzkum

Podporu rodiny znázorněnou v grafu 5 by získalo 87 % respondentů a odpověď ne označilo zbývajících 13 % ze všech dotázaných.

Otázka č. 6: Jak trávíte svůj volný čas?

Tabulka 5: Volný čas pracujících

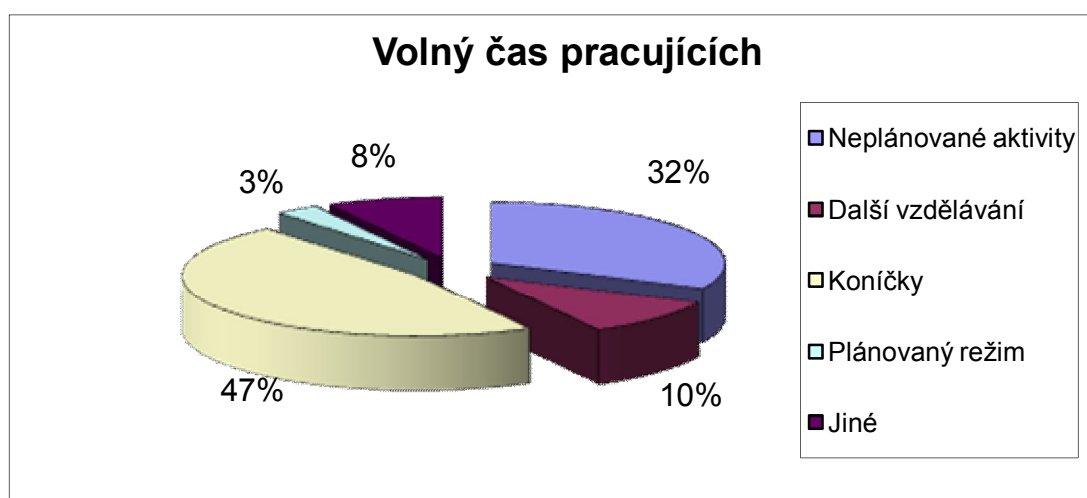
Osoby v pracovním procesu	Muži	Ženy
Neplánované aktivity – 32 %	1	11
Další vzdělávání – 10 %	1	3
Koníčky – 47 %	8	10
Plánovaný režim – 3 %	0	1
Jiné – 8 %	1	2

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 6 byla rozdělena na 2 části. V první části odpovídaly osoby, které jsou stále v pracovním procesu a v druhé části osoby ve starobním důchodu. Respondenti mohli označit více odpovědí. V první části jsou uvedeny 3 uzavřené typy možností – aktivity si dopředu neplánují, označilo 32 %, aktivně se věnují dalšímu vzdělávání, označilo deset procent a třetí možnost, stále se aktivně věnují svým předešlým koníčkům,

označilo 47 % respondentů. Další 2 typy jsou polootevřené možnosti, kde mohli respondenti vypisovat své názory. Zde uvedli v možnosti, mám rámcově naplánovaný denní režim, který zahrnuje – zaměstnání, učení a pes (1 respondent – 3 %) a dále u možnosti jiné, kterou označili 3 respondenti (8 %) bylo uvedeno - kynologie, péče o rodinu, turistika a zahrada. Nejčastější odpovědí byla možnost, stále se aktivně věnuji svým předešlým koníčkům.

Graf 6: Volný čas pracujících

Zdroj: vlastní výzkum

Volný čas pracujících znázorněný v procentech. Nejčastější uvedenou odpovědí bylo: „stále se aktivně věnuji svým předešlým koníčkům“, kterou označilo 47 % dotázaných.

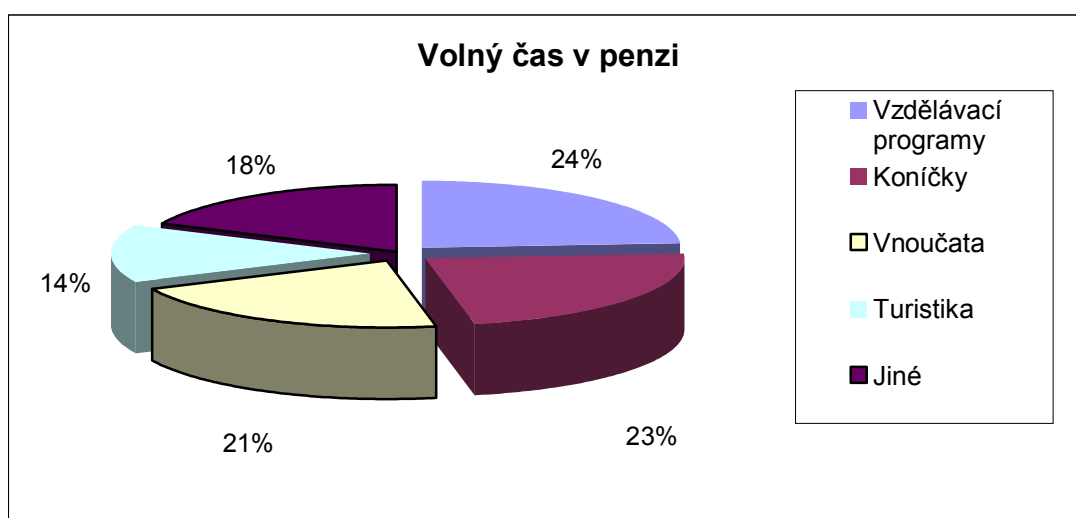
Tabulka 6: Volný čas v penzi

Osoby ve starobním důchodu	Muži	Ženy
Vzdělávací programy – 24 %	2	33
Koníčky – 23 %	4	29
Vnoučata – 21 %	2	28
Turistika – 14 %	0	21
Jiné – 18 %	3	23

Zdroj: vlastní výzkum

Druhá část otázky byla určena osobám ve starobním důchodu. Zde byly 4 možnosti uzavřené odpovědi – navštěvují vzdělávací programy, označilo 24 %, stále se aktivně věnují svým předešlým koníčkům, označilo 23 %, věnují se vnučatům 21 % a věnují se turistice 14 %. 5 byla polootevřená, kde respondenti doplňovali své odpovědi. V možnosti jiné napsali respondenti nejčastěji cvičení, dále to byli, četba, cizí jazyky, kutilství, cestování, historický klub, doučování, činnost v nestátních neziskových organizacích, domácí práce a stále zařazení do pracovního procesu. Tuto možnost označilo 18 % dotázaných.

Graf 7: Volný čas v penzi

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 7 ukazuje v procentech, jak tráví svůj volný čas osoby ve starobním důchodu.

Otázka č. 7: Byl/la jste někdy nezaměstnán/nezaměstnána, když jste překročil/la 50 let svého věku?

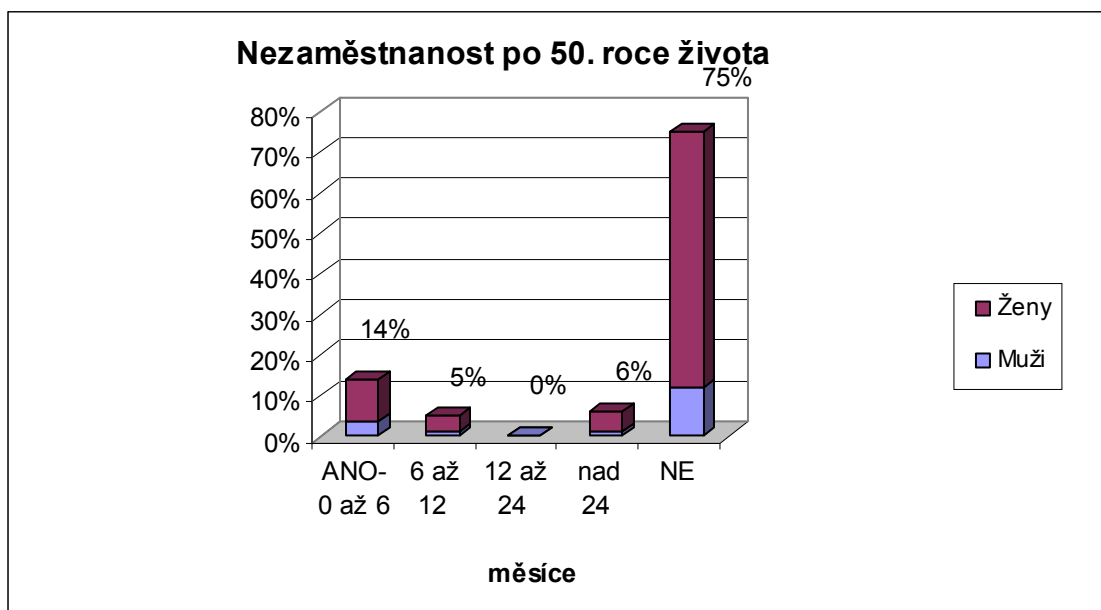
Tabulka 7: Nezaměstnanost

Nezaměstnanost	V měsících	Muži	Ženy
Ano - 25 %	0 až 6	3	9
	6 až 12	1	3
	12 až 24	0	0
	nad 24	1	4
Ne - 75 %		10	53

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku č. 7 odpovědělo kladně 21 respondentů (25 %) a odpověď ne označilo 63 dotazovaných (75 %). U odpovědi ano dále respondenti označili délku nezaměstnanosti. První možnost 0-6 měsíců označilo 12 respondentů, druhou 6-12 měsíců označili 4, třetí možnost 12-24 měsíců nebyla označená žádným respondentem a u možnosti 24 a více uvedlo 5 dotazovaných konkrétní příklady v délce 2 a půl roku, 3 roky, 5 let, 10 let a 12 let. V tabulce je také nezaměstnanost rozdělena podle pohlaví respondentů.

Graf 8: Nezaměstnanost

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 8 ukazuje nezaměstnanost po 50. roce života v procentech. U kladných odpovědí jsou dále možnosti rozděleny podle délky trvání nezaměstnanosti.

Otázka č. 8 Přišel/přišla jste o zaměstnání, když jste překročil/la 50 let svého věku?

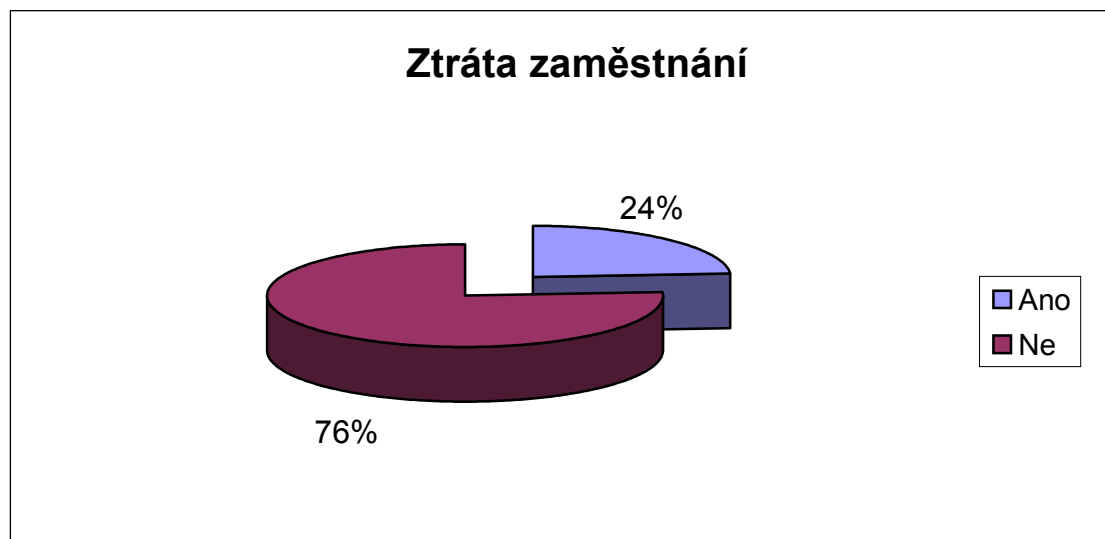
Tabulka 8: Ztráta zaměstnání

Věk	50-59		60-69		nad 70	
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy
Ano - 24 %	2	4	2	12	0	1
Ne - 76 %	4	16	3	25	4	11

Zdroj: vlastní výzkum

O zaměstnání přišlo z celkového počtu 84 respondentů 20 dotázaných (24 %). Odpověď ne označilo 64 respondentů (76 %). V tabulce je rozdělena ztráta zaměstnání ještě podle věku a pohlaví dotázaných.

Graf 9: Ztráta zaměstnání

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 9 ukazuje ztrátu zaměstnání po 50. roce života v procentech.

Otázka č. 9: Důvod ztráty zaměstnání?

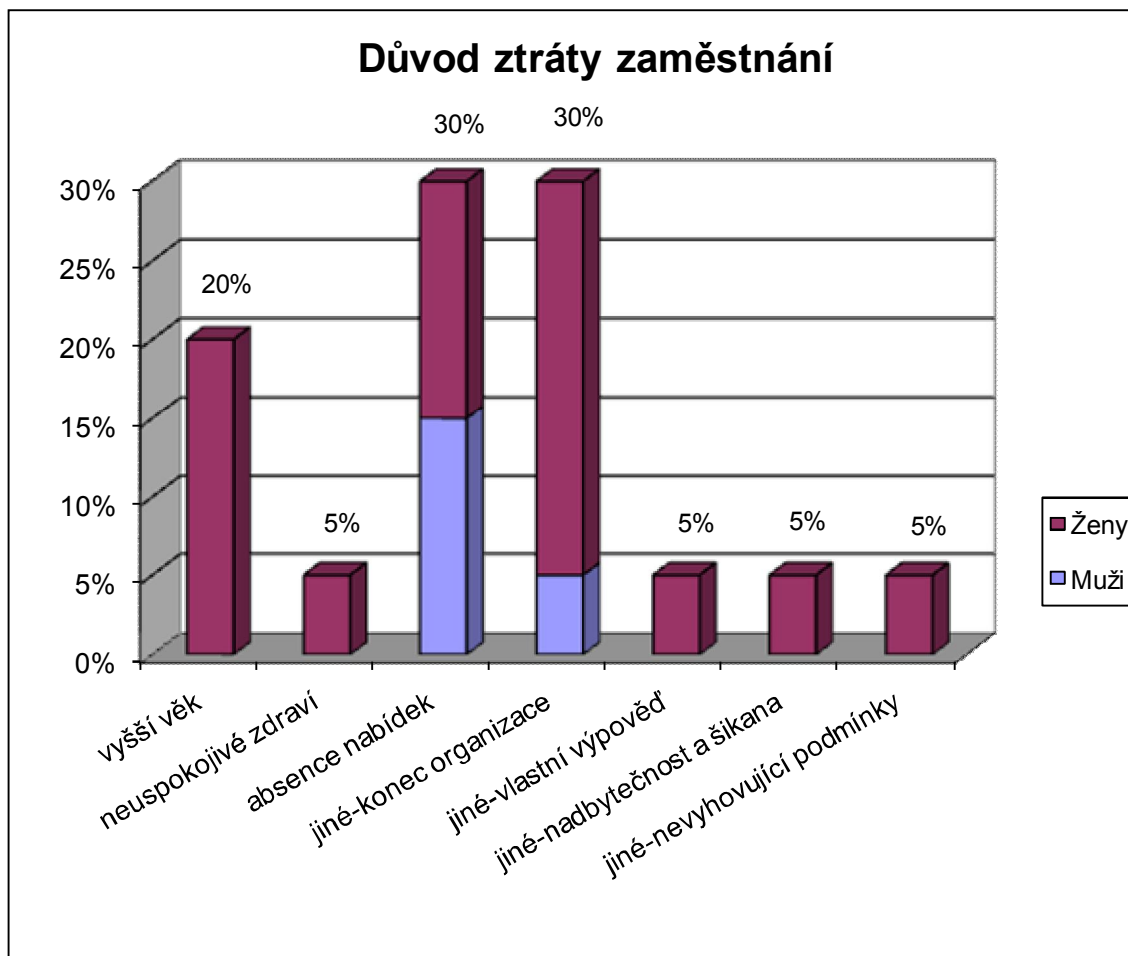
Tabulka 9: Důvod ztráty zaměstnání

Důvod ztráty zaměstnání	Muži	Ženy
Vyšší věk - 20 %	0	4
Neuspokojivý zdravotní stav - 5 %	0	1
Absence nabídek práce v oboru - 30 %	3	3
Jiné – Konec organizace - 30 %	1	5
Jiné – Vlastní výpověď - 5 %	0	1
Jiné – Nadbytečnost a šikana - 5 %	0	1
Jiné – Nevyhovující podmínky - 5 %	0	1

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 9 směřovala pouze na osoby, které přišly o zaměstnání, když překročili 50 let svého věku. Respondenti měli výběr ze 7 možností. Z dotázaných nikdo neoznačil jako důvod ztráty zaměstnání možnost nedostatečná kvalifikace, dojezdová vzdálenost ani směnnost. Možnost vyšší věk označili 4 respondenti (20 %), neuspokojivý zdravotní stav 1 respondent (5 %), absenci nabídek práce v oboru 6 respondentů (30 %) a možnost jiné uvedlo 9 respondentů (45 %) z celkových 20 osob, kteří přišli o zaměstnání. V této možnosti byl nejčastěji uveden důvod ztráty zaměstnání konec organizace, dále to byla vlastní výpověď, vyšší věk, nadbytečnost a šikana na pracovišti a nevyhovující podmínky.

Graf 10: Důvod ztráty zaměstnání

Zdroj: vlastní výzkum

V grafu 10 jsou uvedeny důvody, které vedly ke ztrátě zaměstnání. Nejčastěji byly označeny možnosti absence nabídek a ukončení organizace v 30 %. Dále to byl vyšší věk s 20 %, neuspokojivý zdravotní stav označilo 5 %, vlastní výpověď 5 %, nadbytečnost a šikana 5 % a nevyhovující podmínky také 5 % dotázaných.

Otázka č. 10: Jaké jste použil/la zdroje k vyhledávání nového zaměstnání? Uveďte alespoň tři.

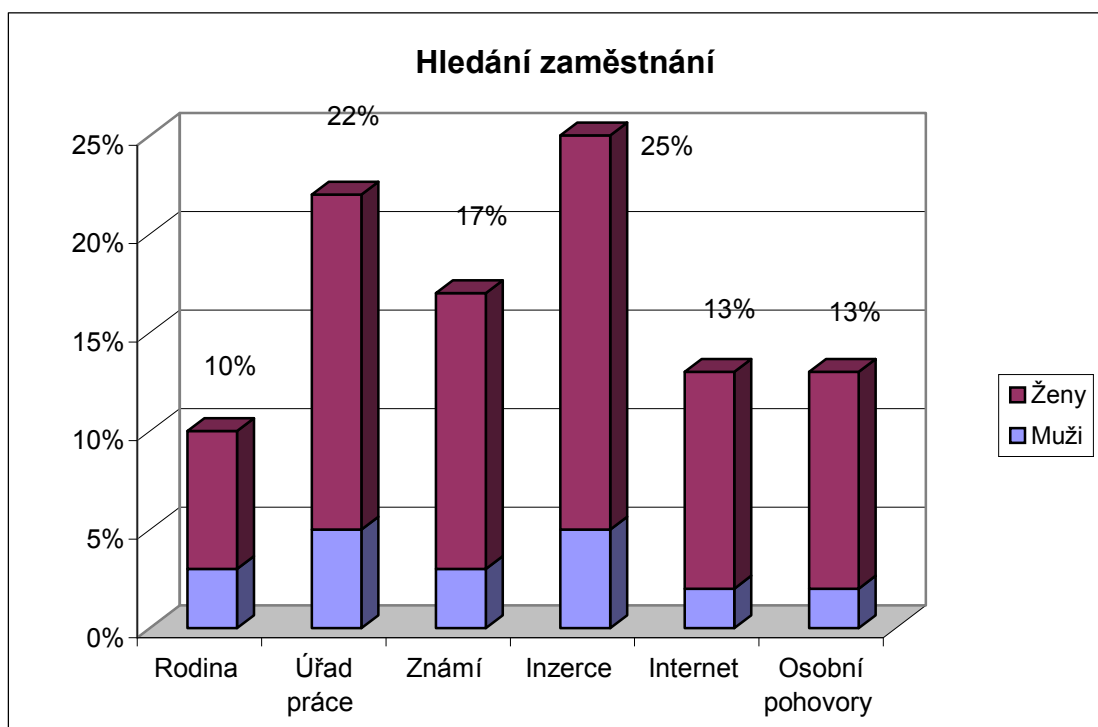
Tabulka 10: Hledání zaměstnání

Zdroje hledání zaměstnání	Muži	Ženy
Rodina – 10 %	2	4
Úřad práce – 22 %	3	10
Známí – 17 %	2	8
Inzerce – 25 %	3	12
Internet – 13 %	1	7
Osobní pohovory – 13 %	1	7

Zdroj: vlastní výzkum

Při hledání nového zaměstnání využili respondenti nejčastěji k vyhledání nového zaměstnání inzerci v tisku, jež označilo 25 %. Dalšími zdroji, které by dotázaní použili k vyhledání nového zaměstnání, byli úřad práce (22 %), známí (17 %), internet (13 %), osobní pohovory (13 %) a nejnižším zdrojem k vyhledávání práce byla označena rodina (10 %). V tabulce jsou možnosti dále rozděleny podle pohlaví respondentů.

Graf 11: Hledání zaměstnání

Zdroj: vlastní výzkum

V grafu 11 jsou uvedeny zdroje, kterých by respondenti využili při ztrátě zaměstnání v procentech.

Otázka č. 11: Setkal/la jste se na trhu práce s nějakými předsudky vůči Vaší generaci?

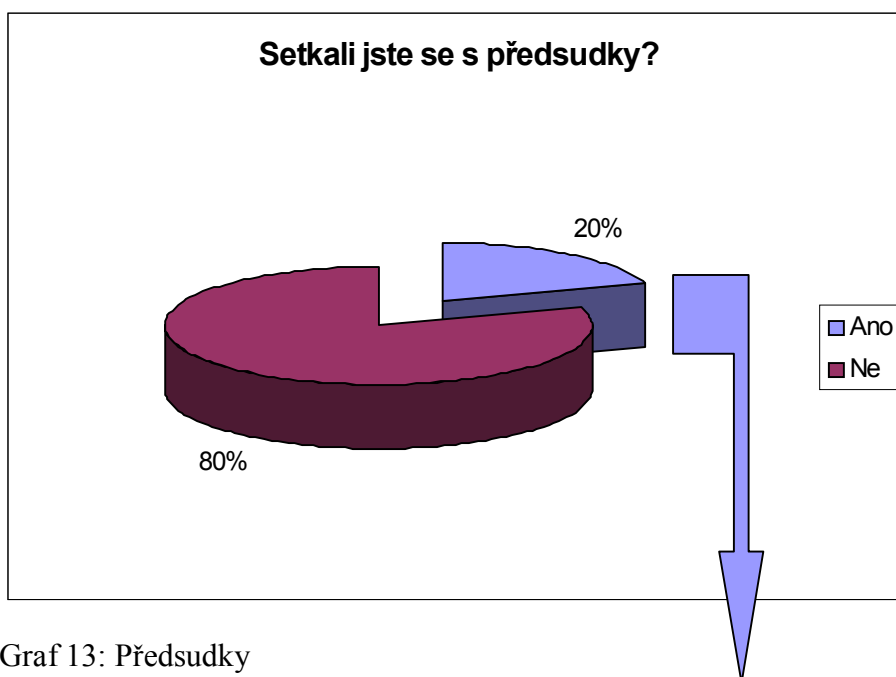
Tabulka 11: Předsudky

Předsudky	Muži	Ženy
Ano (20 %) – Vyšší věk	0	14
Neperspektivnost	1	6
Zdravotní stav	0	6
Rekvalifikace	0	6
Pohlaví	0	4
Neochota učit se nové	2	3
Neznalost práce s PC	0	1
Rasová diskriminace	0	3
Žena nižší ohodnocení	0	4
Žena ve vyšší funkci	0	1
Ne (80 %)	14	53

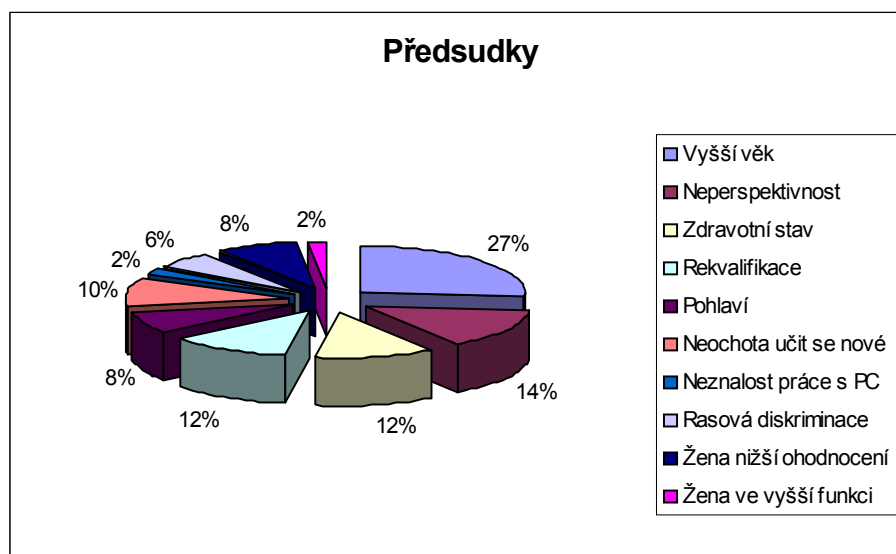
Zdroj: vlastní výzkum

17 respondentů (20 %) se setkala s nějakými předsudky vůči generaci 50 plus na trhu práce. Odpověď ne označilo 64 respondentů (80 %), ze všech dotázaných. Mezi tři nejčastější, které měli respondenti vypsát, při kladné odpovědi patřili: jednoznačně vyšší věk, dále neperspektivnost, rekvalifikace a zdravotní stav. Mezi dalšími uvedenými byly: rasová diskriminace, pohlaví, neochota vzdělávat se, neznalost práce s PC, nezáměr zaměstnavatele při obsazování do vyšších funkcí, žena nižší ohodnocení, žena ve vyšší funkci a nedůvěra.

Graf 12: Předsudky

Graf 13: Předsudky

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 12 ukazuje 80 % respondentů, kteří se nesečkali s předsudky vůči generaci 50 plus a zbylých 20 %, kteří označili odpověď ano. Graf 13 ukazuje předsudky vůči generaci 50 plus, které vychází z kladných odpovědí označených 20 % respondentů v grafu 12.

Na otázku č. 12 „Umožňuje Vám zaměstnavatel další vzdělávání?“

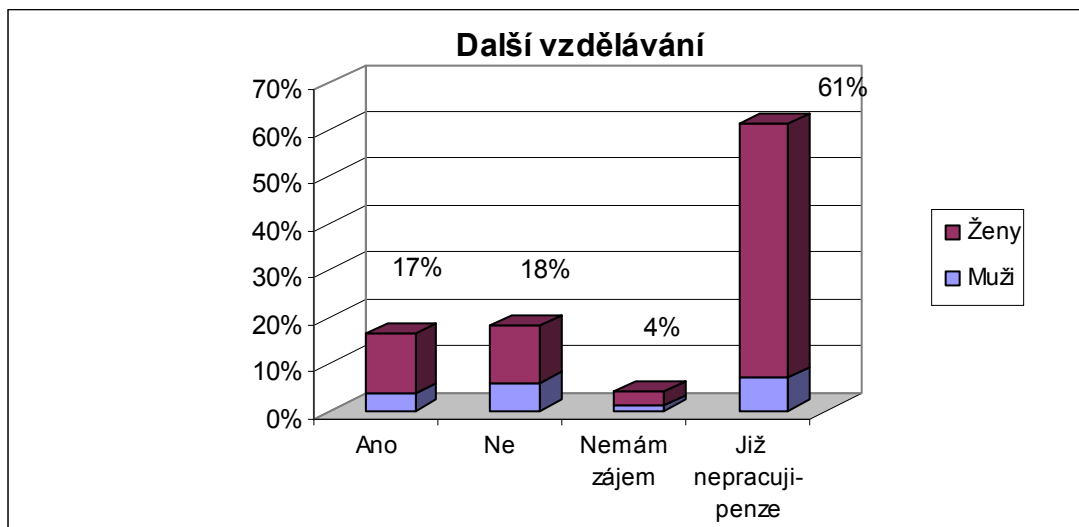
Tabulka 12: Další vzdělávání

Další vzdělávání	Muži	Ženy
Ano - 17 % školení	2	3
ILF	1	0
e-Learning	0	1
jazykový kurz	0	2
kurzy a semináře	0	3
dálkové studium	0	1
počítače	0	1
Ne - 18 %	5	10
Nemám zájem - 4 %	1	2
Již nepracuji – starobní důchod - 61 %	6	46

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku č. 12 odpovědělo kladně 14 respondentů (17 %), možnost NE označilo 15 respondentů (18 %), nemám zájem se dále vzdělávat, označili 3 respondenti (4 %) a 52 dotázaných (61 %) již nepracuje, jsou ve starobním důchodu. U možnosti ANO měli uvést dotázaní jakým způsobem. Nejčastěji bylo uvedeno školení, dále kurzy a semináře, jazykové kurzy, ILF, dálkové studium, e-Learning a počítače. Podrobněji v počtech a procentech jsou uvedeny výsledky v tabulce, kde jsou dále rozděleni podle pohlaví respondentů.

Graf 14: Další vzdělávání

Zdroj: vlastní výzkum

V grafu 17 jsou uvedeny možnosti: ano 17 %, ne 18 %, nemám zájem 4 % a již nepracuji, jsem ve starobním důchodu v procentech, které označili respondenti na otázku č. 12 „Umožňuje Vám zaměstnavatel další vzdělávání?“.

Otázka č. 13: Cítíte Vy sami potřebu vzdělávat se i v postproduktivním věku?

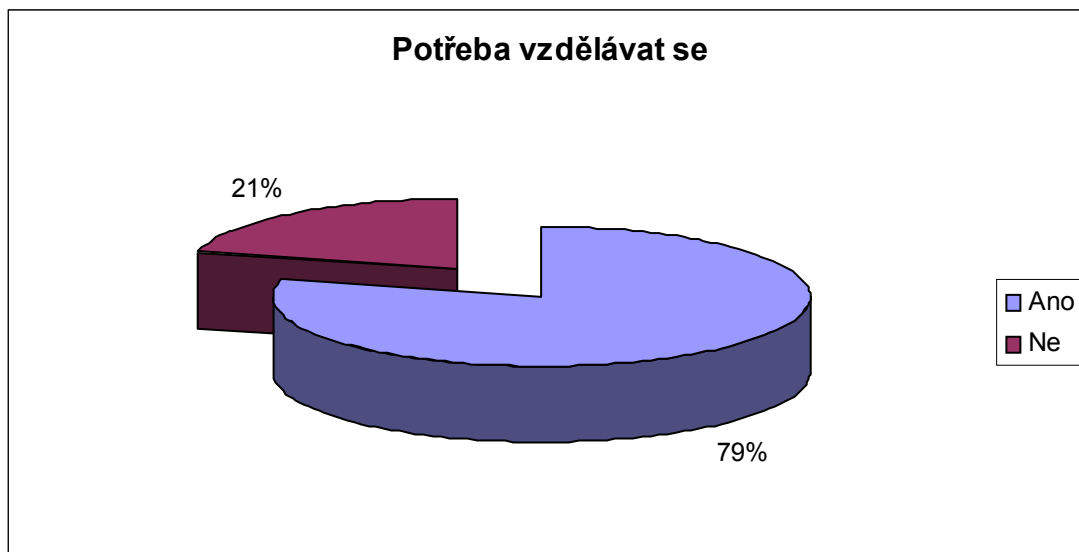
Tabulka 13: Potřeba vzdělávat se

Potřeba vzdělávat se	50-59		60-69		nad 70	
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy
Ano - 79 %	4	16	5	31	2	8
Ne - 21%	2	4	0	6	2	4

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku č. 13 odpovědělo kladně 66 dotázaných (79 %). 18 respondentů (21 %) nemá potřebu se vzdělávat v post produktivním věku.

Graf 15: Potřeba vzdělávat se

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 15 ukazuje potřebu vzdělávat se v procentech. Kladnou odpověď označilo 79 % a odpověď ne 21 %.

Otázka č. 14: Dle Vašeho úsudku, je klíčem k úspěchu další vzdělávání?

Tabulka 14: Vzdělávání je klíčem k úspěchu

Vzdělání je klíčem k úspěchu	50-59		60-69		nad 70	
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy
Ano - 89 %	6	17	4	36	3	9
Ne - 11 %	0	3	1	1	1	3

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku č. 14 odpovědělo 75 dotázaných (89 %) kladně a 9 (11 %) označilo odpověď ne. V tabulce jsou též odpovědi rozděleny podle věkových kategorií a pohlaví dotázaných.

Graf 16: Vzdělávání je klíčem k úspěchu

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 16 ukazuje výsledky odpovědí v procentech na otázku: „Dle Vašeho úsudku, je klíčem k úspěchu další vzdělávání“

Otázka č. 15: Jaký typ celoživotního vzdělávání byste preferovali?

Tabulka 15: Celoživotní vzdělávání

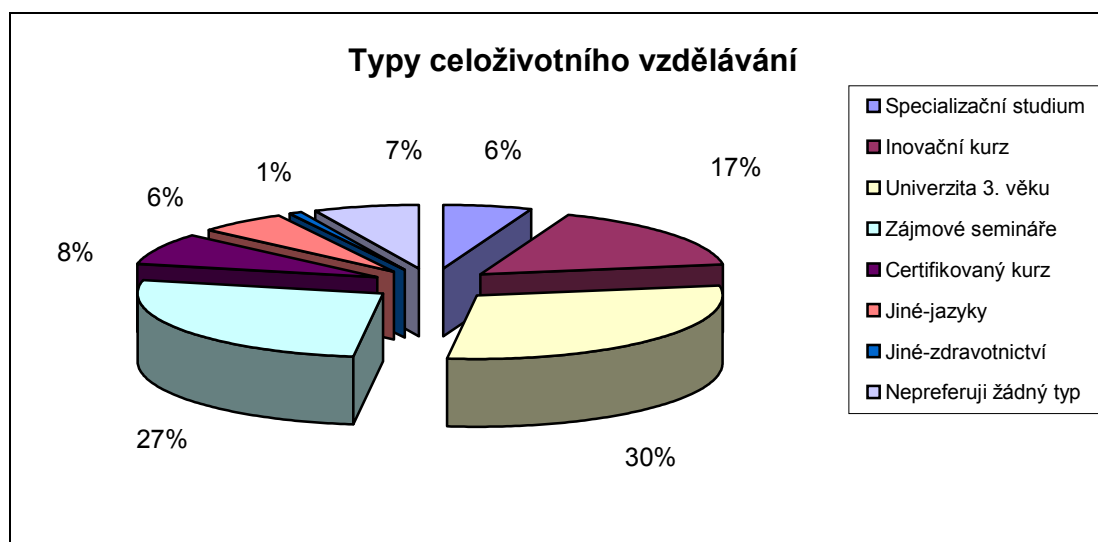
Celoživotní vzdělávání	Muži	Ženy
Specializační studium - 6 %	0	8
Inovační kurz - 17 %	3	21
Univerzita třetího věku - 30 %	3	40
Zájmové semináře - 27 %	2	37
Certifikovaný kurz - 8 %	4	7
Nepreferuji žádný typ - 6 %	3	6
Jiné – jazyky - 5 %	2	6
Jiné - zdravotnictví - 1 %	0	1

Zdroj: vlastní výzkum

Nejčastěji označovaným typem celoživotního vzdělávání, byla u otázky č. 15 Univerzita třetího věku, kterou označilo 30 % respondentů. 27 % dotázaných, označilo možnost zájmových seminářů, 17 % inovační kurzy, 8 % certifikovaný kurz a specializační

studium 6 %. Žádný z uvedených typů celoživotního vzdělávání by nepreferovalo 6 % a do možnosti jiné, které patřilo 6 %, napsali dotázaní jazykové kurzy a zdravotnictví. Výsledky jsou uvedeny v tabulce s rozdělením podle pohlaví respondentů.

Graf 17: Celoživotní vzdělávání

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 17 ukazuje typy celoživotního vzdělávání v procentech.

Otázka č. 16: Absolvoval/la jste někdy vzdělávací či rekvalifikační kurz?

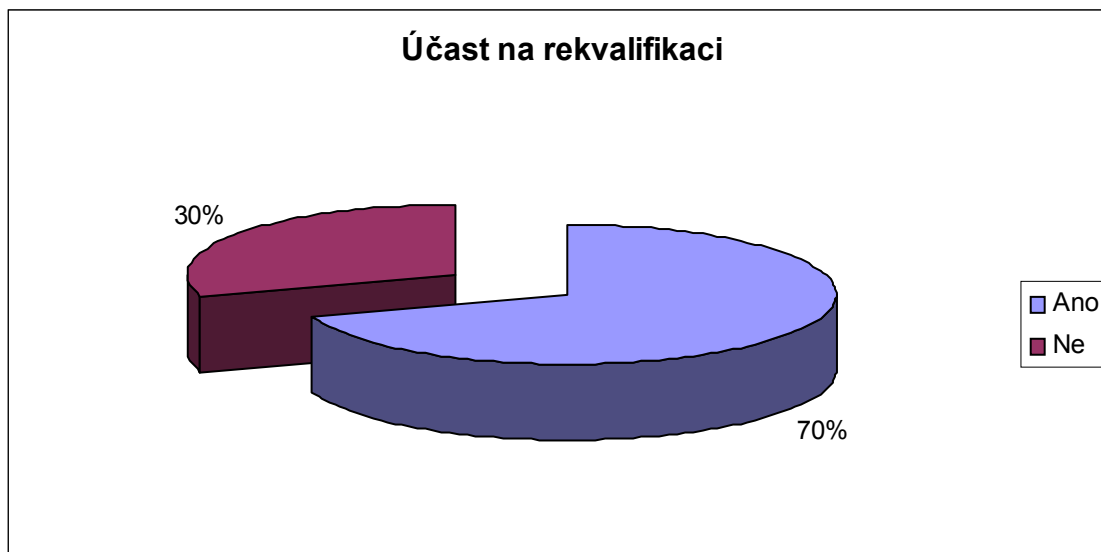
Tabulka 16: Účast na rekvalifikaci

Vzdělávací a rekvalifikační kurz	50-59		60-69		nad 70	
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy
Ano - 30 %	2	14	3	29	3	8
Ne - 70 %	4	6	2	8	1	4

Zdroj: vlastní výzkum

59 respondentů (70 %) označilo kladnou odpověď. 25 respondentů (30 %) neabsolvovalo žádný vzdělávací či rekvalifikační kurz. V tabulce jsou odpovědi dále rozděleny dle pohlaví a věkové kategorie

Graf 18: Účast na rekvalifikaci

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 18 ukazuje účast na rekvalifikaci v procentech.

Otázka č. 17: Byl/la byste ochoten/ochotna investovat do dalšího vzdělávání?

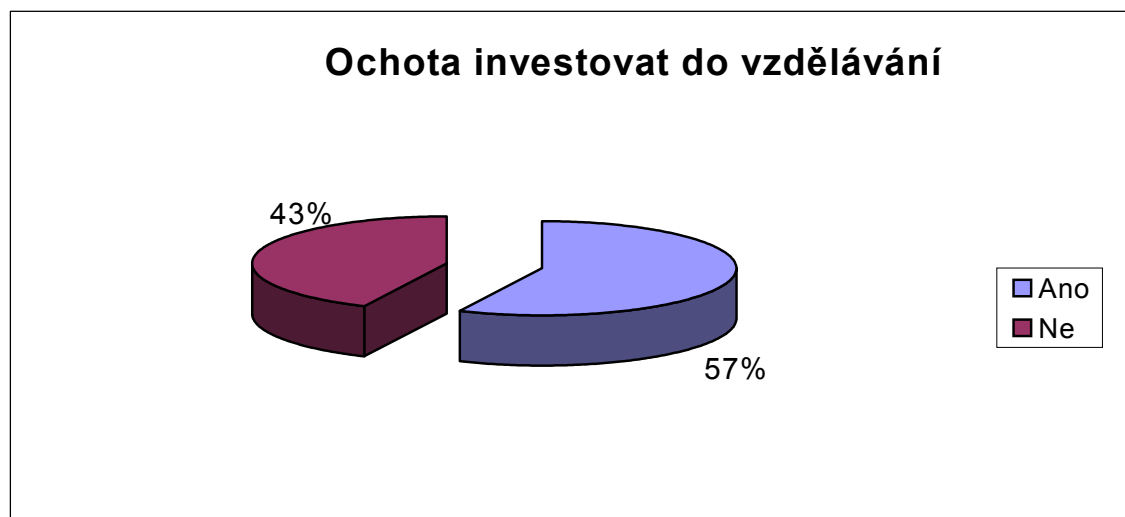
Tabulka 17: Ochota investovat do vzdělávání

Ochota investovat do vzdělávání		Muži	Ženy
Ne - 43 %	0,-	0	28
Ano - 57%	200,-	0	1
	300,-	0	1
	500,-	0	6
	800,-	0	2
	1000,-	0	13
	1200,-	0	1
	1500,-	0	2
	2000,-	2	6
	3000,-	0	2
	4000,-	0	1
	5000,-	2	3
	6000,-	1	1
	10000,-	1	1
	12000,-	1	0
	50000,-	0	1

Zdroj: vlastní výzkum

V současné době by bylo ochotno investovat do vzdělávání 48 respondentů, což činí 57 procent všech dotázaných. Zbýlých 36 respondentů označilo odpověď ne. Částky, které zároveň uváděli respondenti při kladné odpovědi, se pohybovaly od 200,- až do 50.000,- Kč. Podrobně jsou uvedeny výsledky v tabulce s rozdělením podle respondentů.

Graf 19: Ochota investovat do vzdělávání

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 19 ukazuje ochotu dotázaných investovat do vzdělávání v procentech.

Otázka č. 18: Kolik času týdně byste byl/la ochoten/ochotna věnovat vzdělávání?

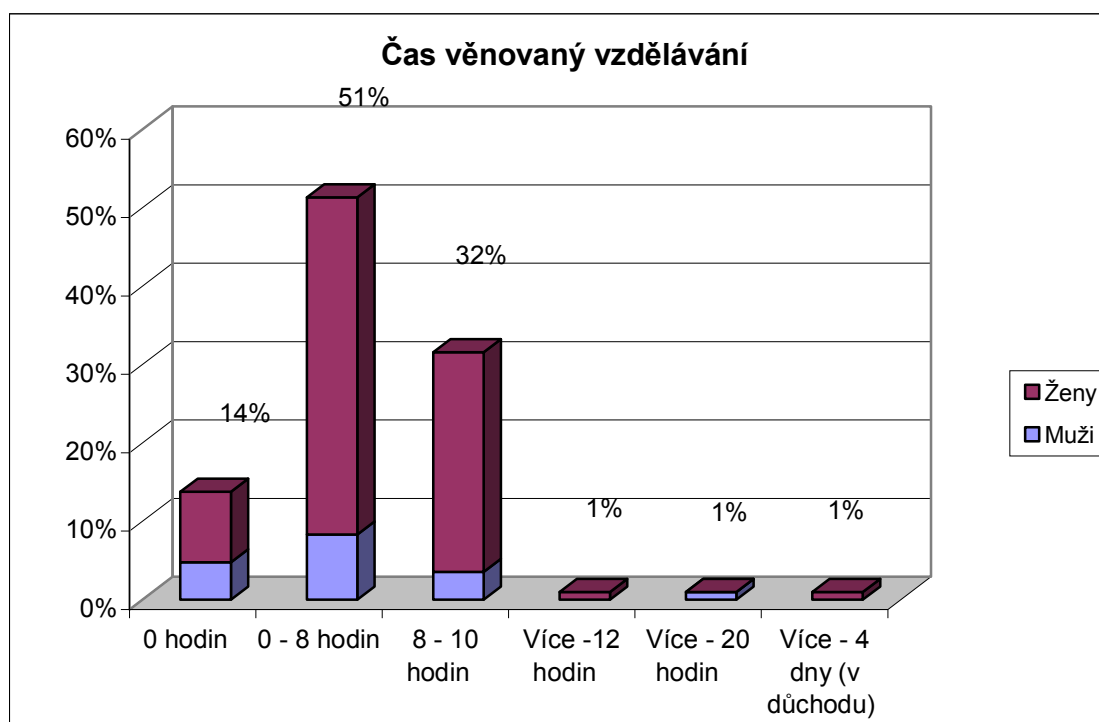
Tabulka 18: Čas věnovaný vzdělávání

Čas pro vzdělání	Muži	Ženy
0 hodin - 14 %	4	8
0 - 8 hodiny - 51 %	7	36
8 - 10 hodin - 32 %	3	23
Více - 12 hodin - 1 %	0	1
Více - 20 hodin - 1 %	1	0
Více – 4 dny (v důchodu – 1 %)	0	1

Zdroj: vlastní výzkum

Kladný postoj ke vzdělávání a zároveň ochotu věnovat mu několik hodin týdně označilo 72 respondentů (86 %). Zbytek označil odpověď ne, což bylo 12 respondentů (14 %) ze všech dotazovaných. Časové rozmezí 0-8 hodiny označilo 51 %, časové rozmezí 8-10 hodin týdně označilo 32 % a více hodin s konkrétním uvedením 12 hodin, 20 hodin a 4 dny v týdnu uvedli 3 respondenti 3 %.

Graf 20: Čas věnovaný vzdělávání

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 20 ukazuje čas, který by byli ochotni respondenti týdně věnovat vzdělávání. Výsledky jsou uvedeny v procentech.

Otázka č. 19: V jaké oblasti byste se chtěl/la vzdělávat? (můžete označit více odpovědí)

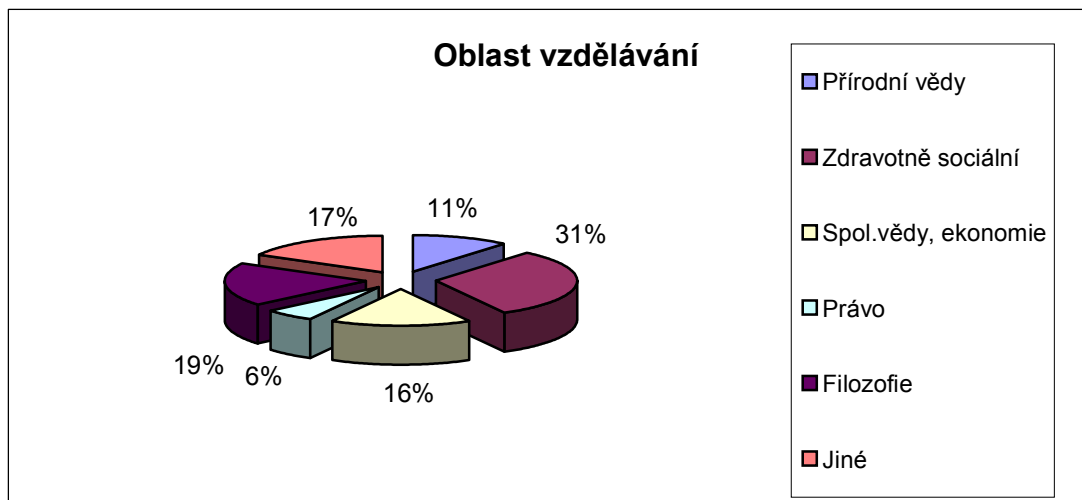
Tabulka 19: Oblast vzdělávání

Oblast vzdělávání	Muži	Ženy
Přírodní vědy	2	13
Zdravotně sociální	2	40
Společenské vědy a ekonomie	3	18
Právo	2	6
Filozofie	2	24
Jiné - obor PO	1	0
Jiné - autodoprava	1	0
Jiné - zájmová činnost	1	1
Jiné - počítače	0	1
Jiné - jazyky	0	7
Jiné - teologie	0	1
Jiné - umění	0	2
Jiné - ICT	0	1
Jiné - žádné	3	3

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 19 byla nejčastěji označena 31 % respondentů v oblasti zdravotně sociální. Dále to byla oblast filozofická s 19 %, možnost jiné označilo 17 %, společenské vědy a ekonomie 16 %, přírodní vědy 11 % a právnickou oblast 6 % dotázaných. Podrobněji jsou výsledky uvedeny v tabulce s rozdělením podle pohlaví.

Graf 21: Oblast vzdělávání

Zdroj: vlastní výzkum

V grafu 21 jsou oblasti vzdělávání. Výsledky jsou uvedeny v procentech.

Otázka č. 20: Co Vás motivuje k dalšímu vzdělávání? (můžete označit více odpovědí)

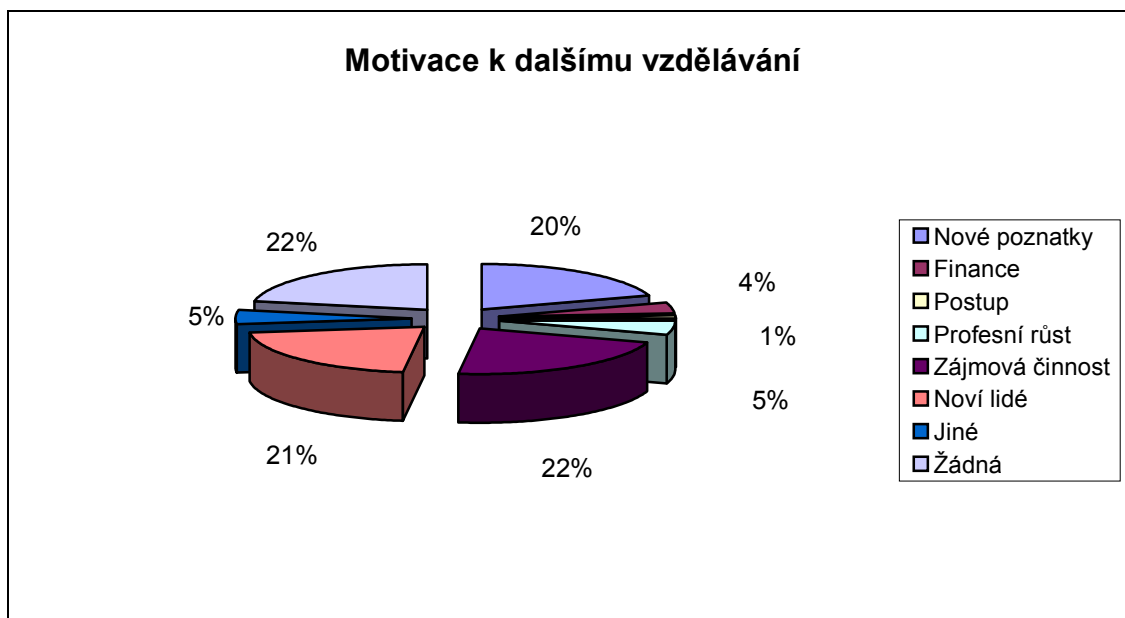
Tabulka 20: Motivace k dalšímu vzdělávání

Motivace	Muži	Ženy
Nové poznatky	7	31
Finance	3	5
Pracovní postup	1	1
Profesní růst	4	5
Zájmová činnost	3	38
Noví lidé	4	35
Povzbuzení	4	38
Jiné - rodina	0	1
Jiné - zdraví	0	1
Jiné - duchovní život	0	1
Jiné - všeobecný rozhled	0	1
Jiné - žádná	3	3

Zdroj: vlastní výzkum

Motivací k dalšímu vzdělávání bylo nejčastěji pro respondenty povzbuzení k soustavné duševní činnosti a trénink ve zvládnání fyzického nepohodlí, jež bylo procentuelně shodné s označením možnosti zájmová činnost, kterou uvedlo 22 % dotázaných. Získání nových poznatků z oboru označilo 20 %, finanční ohodnocení 4 %, pracovní postup 1 %, profesní růst 5 %, seznámení s novými lidmi stejného zájmu 21 % a možnost jiné uvedlo 5 % respondentů. U poslední jmenované možnosti byly uvedeny motivace: duchovní život, všeobecný rozhled, rodina, zdraví a žádná motivace. Podrobněji jsou uvedeny výsledky v tabulce, kde jsou dále rozděleny podle pohlaví dotázaných.

Graf 22: Motivace k dalšímu vzdělávání

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 22 ukazuje výsledky motivace k dalšímu vzdělávání v procentech.

5. Diskuse

Cílem této práce bylo zmapovat zájem generace 50 plus o vzdělávání ve městě České Budějovice a jeho okolí.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 120 osob, ale návratnost dotazníku byla 70 procent. Výsledný zkoumaný soubor se tedy skládal z 84 respondentů ve věku nad 50 let.

Prvním okruhem identifikačních otázek se určovala charakteristika výzkumného souboru. Muži tvořili 18% s počtem 15 a ženy 82 % s počtem 69. Věkové zastoupení bylo rozděleno na 3 kategorie v rozmezí 50-59 let, 60-69 let a 70 a více let. Věková skupina v rozmezí 60-69 let byla výrazně početnější. Skládala se ze 42 respondentů, což bylo 50 % ze všech dotázaných. Podle Ministerstva práce a sociálních věcí, jež uvádí v Národním programu přípravy na stárnutí na období let 2003 - 2007 v ČR, se dá předpokládat, že podle střední varianty populační projekce se podíl seniorské populace nad 60 let věku bude i dále zvyšovat. Mladší věkovou kategorii tvořilo 31 % a ve věkovém rozmezí 70 a více let bylo 19 %. Tento stav zcela odpovídá demografickému vývoji České republiky uvedeného v Demografické a sociologické charakteristice populace seniorů.

U zhodnocení zdravotního stavu, převážná část hodnoceného souboru 71 % dotázaných, což bylo 12 mužů a 46 žen, označila možnost dobrý. 25% respondentů tedy 3 muži a 18 žen, hodnotilo svůj zdravotní stav s omezením a mezi nejčastější z nich patřilo onemocnění pohybového aparátu, dále rakovina a předčasný nástup do invalidního důchodu. Invalidní důchod označily 3 ženy (graf 3).

Podle studií Rychtaříkové a Sobotíka je pro hodnocení zdravotního stavu důležité nejenom pohlaví, ale také dosažené vzdělání respondenta. Analýza ukazuje, že lidé s vyšším vzděláním, to je tedy se středoškolským a vysokoškolským, se ve vyšším věku cítí po zdravotní stránce lépe. Osoby s nižším vzděláním mnohem častěji hodnotí svůj zdravotní stav jako špatný. **(19)**

Výsledky šetření týkající se nejvyššího dosaženého vzdělání byly ve svých možnostech nejčastěji respondenty označeny u vzdělání středoškolského s maturitou

v počtu 56 %. Základní vzdělání označilo 6 %, vyučen (a) 5 %, středoškolské bez maturity 6 %, vysokoškolské 23 % a jiné 4 %. Je potěšující, že jsou zde zastoupeni respondenti se všemi stupni vzdělání.

Následující část šetření se týkala 4 stanovených hypotéz. Hypotéza **H1 – Vzdělávání má vliv na harmonii rodinného prostředí** se vztahuje k výsledkům grafu 5, kde z otázky „podporovala by Vás rodina při dalším vzdělávání“ vyplynulo, že 87 % respondentů by získalo podporu v rodině a 13 % by podporu v rodině nedostalo. Zde je důležité zmínit, že vysoké procento podpory rodiny ve vzdělávání je výsledkem harmonického rodinného prostředí. Hypotéza se tedy potvrdila. Další otázka se zabývala trávením volného času osob, které jsou stále v pracovním procesu a osob ve starobním důchodu. Zjišťovala, zda respondenti tráví svůj volný čas různými zájmovými aktivitami nebo se věnují dalšímu vzdělávání. Zde mohli respondenti označit více možností. Z výsledků uvedených v grafu 6 vyplývá, že osoby, které jsou stále v pracovním procesu, věnují volný čas raději svým předešlým koníčkům 47 % než dalšímu vzdělávání 10 %. Z těchto výsledků lze usoudit, že motivace pro další vzdělávání u těchto osob není, anebo jsou v situaci, která jim nedává důvod se dále vzdělávat. Na druhé straně je určitě mnoho lidí, kteří by se chtěli vzdělávat, ale jsou důvody, které jim to neumožňují. Ať už jsou to finanční či časové možnosti. I přesto si myslím, že celoživotní vzdělávání je v dnešní době velmi důležité.

Pokud přijdou starší lidé o zaměstnání, prožívají jeho ztrátu velmi těžce. Stav nezaměstnanosti má řadu nepříznivých vlivů, ať už duševních či tělesných. V současné době jsou lidé s nízkou kvalifikací nebo bez kvalifikace nejpočetnější skupinou. Představují celou jednu třetinu osob dlouhodobě nezaměstnaných. **(12)**

Také podle dosavadních výzkumů, které byly prováděny u posluchačů Univerzity třetího věku, kde zmiňují hlavní význam celoživotního vzdělávání ve zlepšení kvality života, lze usoudit, že vzdělávání má velmi dobrý vliv na harmonii rodinného prostředí. **(24)**

Výsledky, které jsou dále uvedeny v grafu 7, vztahující se k osobám ve starobním důchodu jsou v porovnání s grafem 6 podstatně rozdílné. Zde jsou nejvíce označeny možnosti právě vzdělávacích programů 24 %. Z těchto výsledků je patrné, že

osoby ve starobním důchodu mají větší zájem o vzdělávání, ale také určitě dostatek času, který je u osob zařazených v pracovním procesu zřejmě někdy velkým handicapem.

V pořadí druhou hypotézu **H2 - U generace 50 plus hraje významnou úlohu ztráta zaměstnání** nelze bohužel přímo ani vyvrátit ani potvrdit. Podle výsledků zkoumaného souboru se ztráta zaměstnání týkala pouze 25 % dotázaných. Velká část respondentů je již nyní ve starobním důchodu a v době, kdy překročili 50 let věku, byl v České republice minulý režim, který riziko ztráty zaměstnání minimalizoval.

Dnešní doba s sebou přináší pro osoby ve věku nad 50 let do nástupu starobního důchodu vysoké riziko ztráty zaměstnání.

Lidé v předdůchodovém věku mají již fixní stereotypy a obtížně a pomaleji se přizpůsobují změnám. **(12)** Moderní společnost se svými mechanismy, jimiž jsou existence nukleární rodiny, růst vzdělanosti, modernizace technologií ve světě práce, individualismus a akcent na výkon, vytlačuje fatálně seniory z centra sociálního prostoru na jeho okraj. **(19)**

I přes malé procento zastoupených, kteří přišli o zaměstnání, jsou velmi zajímavé jejich další odpovědi zobrazené v grafech 10, 11, 12 a 13. Podle uvedených výsledků v grafu 10 je zřejmé, že důvodem ztráty zaměstnání dle názoru dotazovaných byla nejčastěji uvedená odpověď absence nabídek práce v oboru 30 % stejně jako konec organizace 30 %. Vyšší věk udává překvapivě pouze 20 %. Opět bychom se mohli vrátit k nepřímému potvrzení či vyvrácení hypotézy, kdy řada respondentů jsou osoby ve starobním důchodu, u kterých důvod ztráty zaměstnání v době minulého režimu určitě nebyl vyšší věk tak jako dosud. Někteří se zde zmiňují také o šikaně na pracovišti, neuspokojivém zdravotním stavu, nadbytečnosti a o nevyhovujících pracovních podmínkách. Tyto důvody jsou vázány bezpochyby též současnou dobou. V následujícím grafu 11 jsou uvedeny použité zdroje k vyhledávání nového zaměstnání. Ten kdo předpokládal, že pokud přijde osoba starší 50 let věku o zaměstnání, tak jeho první cesta povede na pracovní úřad, jež označilo 22 % nebo popřípadě na stránky nějaké inzerce práce, kterou označilo 25 %, se nemýlil a jeho domněnky jsou správné. Podle výsledků je také velmi zajímavý další zdroj v pořadí až na čtvrtém místě, kterým

je internet s pouhými 13 %. Tento výsledek, kdy v dnešní době jsou lidé starší 50 let věku daleko častěji vystavováni stále novým technologiím, není nikterak překvapivý. Podle Národní observatoře zaměstnanosti a vzdělávání by měla být trendem posledních let u osob od 50 let věku, podpora rekvalifikací a proškolení a to v první řadě na počítači. Graf 12 a 13 zobrazuje předsudky generace 50 plus na trhu práce, které se týkaly pouze 20 % respondentů. Ti uváděli mezi nejčastějšími třemi vyšší věk (27 %), neperspektivnost (14 %) a 12 % zdravotní stav shodný procentuelně s rekvalifikací. Nízké procento nezaměstnaných ve zkoumaném souboru i zde znázorňuje pouze 20 % respondentů ze všech dotázaných. Pokud bychom však měli hodnotit pouze tuto část respondentů, je zjevné, že vyšší věk byl ve svém procentuelním označení velmi významným předsudkem u generace 50 plus.

Hypotéza **H3 - Vzdělávání má důležitý význam i v post produktivním věku**, se vztahuje k výsledkům otázek č. 13 a 14. V grafu 15 jsou uvedeny výsledky potřeby vzdělávat se, kterou uvádí jako důležitou 79 % respondentů. Podle následujícího grafu 16 je pro 89 % dotázaných vzdělávání klíčem k úspěchu. Z těchto výsledků je možné usoudit, že se hypotéza jednoznačně potvrdila. Dnešní společnost vyžaduje, aby každý jedinec pokračoval ve vzdělávání v průběhu celého života.

Podle dosavadních výzkumů, které byly prováděny u žen navštěvujících Univerzitu třetího věku, je prokázáno, že vzdělávání má velký význam v post produktivním věku. Výsledky ukazují, že tyto ženy trpí méně zdravotními potížemi, jsou optimističtější v postoji ke svému stárnutí a stáří, méně často kouří, dávají přednost hodnotám spojeným s otevřeností a tvořivostí, a též jsou u nich zaznamenány velké rozdíly v oblastech životního stylu než u žen v běžné populaci. (24)

Výčet následujících poznatků se nepřímo vztahuje k třetí hypotéze. Zde jsou uvedeny v grafu 22 výsledky ukazující největší motivační faktor, kterým bylo povzbuzení k soustavné duševní činnosti a trénink ve zvládnání fyzického nepohodlí stejně jako zájmová činnost ve shodném počtu 22 %. Finanční ohodnocení a pracovní postup motivuje jen velmi malou část respondentů, poněvadž je většina již ve starobním důchodu. To je velmi zajímavé zjištění dnešní doby, kdy výše starobního důchodu jen stěží u většiny lidí pokryje náklady spojené s bydlením a stravou.

Obhajobou čtvrté hypotézy **H4 - Zájem o vzdělávání u generace 50 plus je značný**, jsou výsledky odpovědí na otázky 17 a 18. Graf 19 ukazuje, že 57 % respondentů by bylo ochotno investovat do dalšího vzdělávání, a to v částkách od 200,- až do částky 50.000,- Kč. Překvapivé jsou též výsledky následujícího grafu 20, kde je uvedeno časové rozmezí, které by byli ochotni dotázaní věnovat vzdělávání. Čas 0-4 hodiny týdně udává 43 %, 8-10 hodin 27 % a více hodin v konkrétních příkladech 12 hodin, 20 hodin a dokonce i 4 dny v týdnu věnovat vzdělávání udávají 3 % dotázaných. Podle výsledků můžeme jednoznačně říci, že se hypotéza potvrdila.

Výsledky můžeme porovnat s průzkumem Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, která uvádí, že se v posledních letech hlásilo zhruba čtyřnásobně více uchazečů ke studiu, než bylo možné z kapacitních důvodů přijmout. Pokud bychom však měli porovnat rok 2007 a 2008, došlo zde ke snížení počtu přihlášek ke studiu u populačních ročníků maturantů. V následujících pěti až sedmi letech dojde plynule k propadu až o celou třetinu.

Z výzkumu, který byl prováděn, lze tedy předpokládat, že vzhledem k neustálému nárůstu stárnoucí populace ve společnosti, bude zájem o vzdělávání u generace 50 plus, v porovnání s poklesem populačních ročníků maturantů v následujících letech značný.

6. Závěr

Vzdělávání generace 50 plus je stále na začátku svého vývoje v naší společnosti. Význam a následná realizace nejhodnějších forem a metod celoživotního vzdělávání jsou nejen pro generaci 50 plus velmi důležitým faktorem, jež ovlivňuje kvalitu života jedince. Celoživotní učení a vzdělávání dospělých patří dnes mezi aktuální priority, které by měly pomoci vytvořit a zavést moderní systémy a koordinované přístupy ve sférah výchovy a vzdělávání dospělých. Možnosti učit se by měly být pro každého jednotlivce stejné bez ohledu na věk.

Cílem mé práce bylo zjistit, jaký má dnešní generace 50 plus zájem o vzdělávání v Českých Budějovicích a okolí. Na začátku této práce byly stanoveny čtyři hypotézy. K potvrzení či vyvrácení hypotéz bylo využito dotazníkové šetření pro generaci 50 plus. Podle nejčastěji uváděných názorů dotázaných je možné říci, že první hypotéza „*Vzdělávání má vliv na harmonii rodinného prostředí*“ se potvrdila. Předpokládaná druhá hypotéza „*U generace 50 plus hraje významnou úlohu ztráta zaměstnání*“, se bohužel nepodařila, ani potvrdit ani vyvrátit vzhledem k nízkému procentuálnímu zastoupení osob, které přišly o zaměstnání, když překročily 50 let věku. Velká část respondentů je v současné době ve starobním důchodu. V době, kdy jejich věk dosahoval 50 let, byl v České republice minulý režim, který ztrátu zaměstnání minimalizoval. Na základě výsledků jsme potvrdili třetí hypotézu „*Vzdělávání má důležitý význam i v post produktivním věku*“. V pořadí čtvrtá hypotéza „*Zájem o vzdělávání u generace 50 plus je značný*“ se též potvrdila.

Cíl této práce byl splněn a výsledky výzkumu ukazují, že zmíněná věková skupina přikládá velký význam důležitosti celoživotního vzdělávání, což je jistě pozitivní zpráva. Dnešní společnost by tedy měla být více informována o možnostech využití odborností a dlouhodobých zkušeností této generace. Padesátníci by měli mít plnou podporu ve společnosti při rozvoji dalšího vzdělávání a zvyšování rekvalifikací.

Využití v praxi: závěry a získané poznatky budou využity v rámci programu vzdělávání generace 50 plus pro poradenskou činnost v těchto centrech (Ledax, o.p.s.)

a dále budu výsledky publikovat v časopise Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR a v časopise Kontakt.

7. Seznam použité literatury

1. GRUBEROVÁ, Božena. *Gerontologie*. 1. vydání. České Budějovice: JU ZF České Budějovice, 1998. 5-87 s. ISBN 80-7040-286-5.
2. DÁVIDEKOVÁ, Mária. Aktívne starnutie a staroba. In *V. mezinárodní konference Problematika-generace 50 plus*. České Budějovice: Jihočeská univerzita-ZSF, 2008. s. 91-95 ISBN 978-80-7394-100-0.
3. DÁVIDEKOVÁ, Mária. Kvalita života a volnočasové aktivity seniorov. In *III. mezinárodní konference Problematika generace 50 plus*. České Budějovice: Jihočeská univerzita – ZSF, 2006. s. 16. ISBN 80-7040-903-7.
4. DOUBKOVÁ, Pavla. Generace 50 plus a trh práce. In *Sborník konference GENERACE 50 plus v České republice*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2004. s. 67. ISBN 80-7040-720-4.
5. DVOŘÁČKOVÁ, Dagmar. Úspěšné stárnutí-užitečné rady na cestě ke stáří. In *V. mezinárodní konference Problematika-generace 50 plus*. České Budějovice: Jihočeská univerzita-ZSF, 2008. s. 115. ISBN 978-80-7394-100-0.
6. JANKOVSKÝ, Jiří. *Etika pro pomáhající profese*. 1. vydání. Praha: Triton, 2003. 220-224s. ISBN 80-7254-329-6.
7. KOTÝNKOVÁ, Magdalena. Kvalita života. In *Zmírňování chudoby a sociálního vyloučení jako předpoklad pro zvýšení kvality života*. Kostelec nad Černými lesy: IZPE – Institut zdravotní politiky a ekonomiky, prosinec 2004. s. 35. ISBN 80-86625-20-6.

8. KŘIVOHLAVÝ, Jaro. Kvalita života. In *Kvalita života*. Kostelec nad Černými lesy: IZPE – Institut zdravotní politiky a ekonomiky, prosinec 2004. s. 9-11. ISBN 80-86625-20-6.
9. KUBŮ, Helena. - Životní pohoda ve stáří. *Sborník II. ročníku konference Senior living*. Zlín: Ledax o.p.s., leden 2008. s. 87. ISBN-978-80-254-1243-5.
10. LANGMEIER, Josef – KREJČÍŘOVÁ Dana. *Vývojová psychologie*. 2. vydání. Praha: Grada Publishing a.s., 2006. 190-211 s. ISBN 80-247-1284-9.
11. MACKOVÁ, Zuzana. Nedocenění padesátníci a první signály obratu. *Revue 50 plus*, 2008, roč. IV, č. 7-8, s. 23.
12. MATOUŠEK, Oldřich – KOLÁČKOVÁ, Jana – KODYMOVÁ, Pavla (eds.). *Sociální práce v praxi*. 1. vydání. Praha: Portál s.r.o., 2005. 299-306 s. ISBN 80-7367-002-X.
13. MINIBERGEROVÁ, Lenka - DUŠEK, Jiří. *Vybrané kapitoly z psychologie a medicíny pro zdravotníky pracující se seniory*. 1. vydání. Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2006. 8-9 s. ISBN 80-7013-436-4.
14. MŠMT: *Strategie celoživotního učení ČR* [online]. Praha: MŠMT, 2008. Dostupné z: [http://www.msmt.cz/uploads/zalezitostiEU/strategie 2007 CZ web jednostrany.pdf](http://www.msmt.cz/uploads/zalezitostiEU/strategie%202007%20CZ%20web%20jednostrany.pdf).
15. NOVOTNÁ, Soňa. Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně. *Revue 50 plus*, 2008, roč. IV, č. 4, s. 19-20.
16. Odbor 22. MPSV.CZ: *Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 až 2012 (Kvalita života ve stáří)* [online]. Praha: MPSV, 1. 8. 2008 [cit. 2008-12-06]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5045#as>.

17. PACOVSKÝ, Vladimír. *Geriatrická diagnostika*. 1. vydání. Praha: Scientia medica, 1994. 150-152. ISBN 80-85526-32-8.
18. PAYNE, Jan a kolektiv. *Kvalita života a zdraví*. 1. vydání. Praha: Triton, 2005. 206-211 s. ISBN 80-7254-657-0.
19. PETŘKOVÁ, Anna. *Aktuální problémy vzdělávání seniorů*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999. 24-59 s. ISBN 80-244-0007-3.
20. PRŮŠA, Ladislav. Možná opatření ke zvýšení zaměstnanosti věkové skupiny 50 plus. In *III. mezinárodní konference Problematika generace 50 plus*. České Budějovice: Jihočeská univerzita – ZSF, 2006. s. 16. ISBN 80-7040-903-7.
21. SHROMAŽDILOVÁ, Lenka. *Asociace univerzit třetího věku* [online]. 26. 2. 2007. [cit. 2008-12-06]. Dostupné z: <http://au3v.vutbr.cz/>.
22. SCHIRRMACHER, Frank. *Spiknutí metuzalémů Stáří má zelenou*. Přel. P. Lutovská. 1. vydání. Praha: Euromedia Group, k. s. - Knižní klub, 2005. 83-107 s. ISBN 80-242-1496-2.
23. SOMROVÁ, Růžena. Kvalita života seniorů - Vliv vzdělávání seniorů na psychiku a zdraví. In *II. Mezinárodní konference problematika generace 50 plus*. České Budějovice: Jihočeská univerzita - ZSF, 2005. s. 93-94. ISBN 80-7040-821-9.
24. SRNEC, Jan – DRAGOMIRECKÁ, Eva. První krůčky U3V. *Revue 50 plus*, 2008, roč. IV, č. 3, s. 20-21.

25. STEINOVÁ, Dagmar. Psychická, fyzická a sociální stimulace v životě seniorské populace. In *Gerontologické aktuality 2/2005*. Praha: Česká Alzheimerovská společnost, 2005, s. 22-25. ISSN 1213-4074.
26. SÝKOROVÁ, Dana. *Autonomie ve stáří*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. 47 s. ISBN 978-80-86429-62-5.
27. ŠEMBEROVÁ, Jana. Celoživotní vzdělávání na Jihočeské univerzitě. In *Čtvrtletník akademické obce JU v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Rektorát Jihočeské univerzity, červen 2008. s. 32-33.
28. ŠEMBEROVÁ, Jana. Program podpory celoživotního vzdělávání. In *Vzdělávání v pozdějším věku*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2003. s. 16-17. ISBN 80-7040-632-2.
29. ŠNOREK, Václav. Zdroje životní pohody v pozdějším věku. In *III. mezinárodní konference Problematika-generace 50 plus*. České Budějovice: Jihočeská univerzita ZSF, Ledax s.r.o., 2006. s. 32-35. ISBN 80-7040-903-7.
30. ŠOLC, Martin – NEHODOVÁ, Klára. Virtuální výuka Univerzity třetího věku. *Revue 50 plus*. 2009, roč. V, č. 1, s. 18.
31. VODÁČKOVÁ, Daniela. et al. *Krizová intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2002, 543 s. ISBN 80-7178-696-9.
32. VURM, Vladimír. Generace 50 plus ve stárnoucí Evropě. In *V. mezinárodní konference Problematika-generace 50 plus*. České Budějovice: Jihočeská univerzita-ZSF, 2008. s. 5-9. ISBN 978-80-7394-100-0.

33. VURM, Vladimír. Změní senioři svět?. In *III. mezinárodní konference Problematika-generace 50 plus*. České Budějovice: Jihočeská univerzita ZSF, Ledax s.r.o., 2006. s. 19-24. ISBN 80-7040-903-7.

34. ZAVÁZALOVÁ, Helena – ZIKMUNDOVÁ, Květuše – ZAREMBA, Vladimír. Generace 50 plus a vzdělávání. In *III. mezinárodní konference Problematika generace 50 plus*. České Budějovice: Jihočeská univerzita – ZSF, 2006. s. 50-54. ISBN 80-7040-903-7.

8. Klíčová slova

Generace 50 plus

Celoživotní vzdělávání

Kvalita života

Nezaměstnanost

Univerzita třetího věku

9. Přílohy

Příloha 1: Dotazník

Příloha 1: Dotazník

Vážená paní, vážený pane,

jsem studentka Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a v rámci bakalářské práce zpracovávám data týkající se zájmu o vzdělávání generace 50 plus.

Dotazník, který právě čtete, je anonymní a je určen k vyplnění pro osoby nad 50 let věku. Veškeré získané informace budou použity pouze ke zpracování mé bakalářské práce. U každé otázky prosím zakroužkujte jen jednu odpověď, nebude-li uvedeno jinak.

Děkuji Vám za spolupráci a čas strávený nad tímto dotazníkem.

Simona Žigová

Dotazníkové šetření: Zájem o vzdělávání generace 50 plus

1. Pohlaví

- a) žena
- b) muž

2. Věk

- a) 50 – 59 let
- b) 60 – 69 let
- c) 70 a více let

3. Zdravotní stav

- a) dobrý
- b) s omezením
- c) invalidní důchod

4. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) základní
- b) vyučen/a
- c) středoškolské bez maturity
- d) středoškolské s maturitou
- e) vysokoškolské
- f) jiné(uved'te)

5. Podporovala by Vás rodina při dalším vzdělávání?

- a) ano
- b) ne

6. Jak trávíte svůj volný čas? (Označte pouze část, která odpovídá Vašemu věku. Můžete označit více odpovědí.)

Pro osoby v pracovním procesu

- a) aktivity si dopředu neplánuji
- b) aktivně se věnuji dalšímu vzdělávání
- c) stále se aktivně věnuji svým předešlým koníčkům
- d) mám rámcově naplánovaný denní režim, který zahrnuje:
.....
- e) jiné(uved'te)

Pro osoby ve starobním důchodu

- a) navštěvuji vzdělávací programy (Univerzita třetího věku a jiné)
- b) stále se aktivně věnuji svým předešlým koníčkům
- c) věnuji se vnoučatům
- d) věnuji se turistice
- e) jiné(uved'te)

7. Byl/la jste někdy nezaměstnán/nezaměstnána, když jste překročil/la 50 let svého věku?

a) ano, označte prosím odpověď jak dlouho:

I. 0 - 6 měsíce

II. 6 - 12 měsíců

III. 12 – 24 měsíců

IV. 24 a více.....uved'te konkrétně

b) ne

8. Přišel/přišla jste o zaměstnání, když jste překročil/la 50 let svého věku?

a) ano

b) pokud ne, přejděte na otázku č. 11

9. Jaký byl dle Vašeho názoru důvod ztráty zaměstnání?

a) vyšší věk

b) neuspokojivý zdravotní stav

c) nedostatečná rekvalifikace

d) absence nabídek práce v oboru

e) dojezdová vzdálenost

f) směnnost

g) jiné(uved'te)

10. Jaké jste použil/la zdroje k vyhledávání nového zaměstnání? Uved'te alespoň tři

.....

.....

.....

11. Setkal/la jste se na trhu práce s nějakými předsudky vůči Vaší generaci?

a) pokud ANO, vyjmenujte tři nejčastější:

.....
.....
.....

b) ne

12. Umožňuje Vám zaměstnavatel další vzdělávání?

a) ano.....(uveďte jakým způsobem)

b) ne

c) nemám zájem se dále vzdělávat

d) již nepracuji, jsem ve starobním důchodu

13. Cítíte Vy sami potřebu vzdělávat se i v post produktivním věku?

a) ano

b) ne

14. Dle Vašeho úsudku, je klíčem k úspěchu další vzdělávání?

a) ano

b) ne

15. Jaký typ celoživotního vzdělávání byste preferovali? (můžete označit více odpovědí)

a) specializační studium

b) inovační kurz (vzdělávací kurzy o novinkách v různých oborech)

c) Univerzita třetího věku

d) zájmové semináře

e) certifikovaný kurz

f) nepreferuji žádný typ z uvedených možností

g) jiné(uveďte)

16. Absolvoval/la jste někdy vzdělávací či rekvalifikační kurz?

- a) ano
- b) ne

17. Byl/la byste ochoten/ochotna investovat do dalšího vzdělávání?

- a) ano(uved'te jakou částku)
- b) ne

18. Kolik času týdně byste byl/la ochoten/ochotna věnovat vzdělávání?

- a) 0 - 8 hodiny
- b) 8 - 10 hodin
- c) více(uved'te kolik)
- d) 0 hodin

19. V jaké oblasti byste se chtěl/la vzdělávat? (můžete označit více odpovědí)

- a) přírodní vědy
- b) zdravotně sociální
- c) společenské vědy a ekonomie
- d) právnícká
- e) filozofická
- f) jiné.....(uved'te)

20. Co Vás motivuje k dalšímu vzdělávání? (můžete označit více odpovědí)

- a) získání nových poznatků z oboru
- b) finanční ohodnocení
- c) pracovní postup
- d) profesní růst (prohloubení teoretických znalostí, specializace)
- e) zájmová činnost
- f) seznámení s novými lidmi stejného zájmu
- g) povzbuzení k soustavné duševní činnosti a trénink ve zvládnání fyzického nepohodlí

h) jiné.....(uved'te)